

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет	<u>ННІ економіки та бізнес-освіти</u>
Кафедра	<u>управління бізнесом</u>
Спеціальність	<u>073 Менеджмент</u>
Форма навчання	<u>заочна</u>

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Іванової Олени Володимирівни

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

на тему Управління ефективністю формування активів і пасивів на підприємстві
(повна назва теми)

за матеріалами ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром»
(повна назва бази дослідження)

науковий керівник д.соц.н., професор _____ Андрущенко Г.І.
(наук. ступінь, вчене звання) (підпис) (прізвище, ініціали)

Робота допущена до захисту в ЕК

Протокол засідання кафедри

від 16.01.2025 р. № 6

Завідувач кафедри _____

(підпис)

д.соц.н., професор

Г.І.Андрущенко

Наук. ступінь, вчене звання

Ініціали, прізвище

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет *ННІ економіки та бізнес-освіти*

Кафедра *Управління бізнесом*

Спеціальність *073 Менеджмент*

Форма навчання *заочна*

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри _____ *Андрущенко Г.І.*
(підпис) (Прізвище, ініціали)

«29» жовтня 2024 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

1. Тема роботи Управління ефективністю формування активів і пасивів на підприємстві

Керівник роботи Андрущенко Ганна Іванівна

затверджені наказом закладу вищої освіти від «25» жовтня 2024 р. №735-ст

2. Строк подання здобувачем роботи до «09» січня 2025 р.

3. Зміст кваліфікаційної роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1.

Визначити економічний зміст та особливості управління ефективністю формування активів та пасивів на підприємстві; розглянути існуючі методики аналізу активів і пасивів підприємства; вивчити методи управління ефективністю формування активів та пасивів.

Розділ 2.

Провести оцінку стану фінансів підприємств гірничодобувної галузі України; надати характеристику підприємству ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» та виявити тенденції його розвитку; провести аналіз складу активів і пасивів базового підприємства.

Розділ 3.

Здійснити формування концепції стратегічного управління капіталом підприємства; надати рекомендації з удосконалення управління ефективністю формування активів та пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром».

Об'єкт дослідження:

процес управління ефективністю формування активів та пасивів на ПАТ «ЛВП «Кривбасвибухпром».

Предмет дослідження: активи і пасиви підприємства

Мета кваліфікаційної роботи:

аналіз активів і пасивів базового підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління ними.

5. Дата видачі завдання «29» жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів МДР	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата, підпис)
1	Підготовка розділу 1	до 20.11.2024 р.	<i>Виконано</i>
2	Підготовка розділу 2	до 16.12.2024 р.	<i>Виконано</i>
3.	Підготовка розділу 3	до 02.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
4.	Підготовка вступу та висновків	до 07.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
5.	Надання електронного варіанту роботи для перевірки на плагіат	до 09.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
6.	Доопрацювання роботи після перевірки на плагіат (у разі необхідності)	до 13.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
4	Отримання відгуку від наукового керівника та зовнішньої рецензії	до 13.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
5	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	13.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
6	Реєстрація завершеної кваліфікаційної роботи	до 16.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
7	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	16.01.2025 р.	<i>Виконано</i>
8	Підготовка до захисту в ЕК	до 21.01.2025 р.	<i>Виконано</i>

Завдання підготував науковий керівник

(підпис)

Андрущенко Г.І.

(прізвище та ініціали)

Завдання одержав

(підпис)

Іванова О. В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Іванова О. В. Управління ефективністю формування активів та пасивів на підприємстві. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота за спеціальністю «Менеджмент». Державний університет економіки і технологій. Кривий Ріг, 2025.

Кваліфікаційна робота присвячена вирішенню теоретичних та практичних питань управління ефективністю формування активів та пасивів вітчизняних підприємств. У роботі визначено теоретичні основи управління ефективністю формування активів та пасивів.

У кваліфікаційній роботі запропоновано комплексну методику аналізу активів та пасивів досліджуваного підприємства в розрізі аналізу динаміки та структури активів, джерел фінансування, показників оцінки майнового стану, ліквідності, ділової активності, окремих показників рентабельності.

Проведено аналіз активів і пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» та розроблено заходи щодо підвищення ефективності політики управління активами і пасивами досліджуваного підприємства.

Ключові слова: капітал, активи, пасиви, рентабельність, ліквідність, ділова активність, факторинг, реінвестування.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Економічний зміст та особливості управління ефективністю формування активів та пасивів підприємства	9
1.2. Методика аналізу активів та пасивів підприємства	21
1.3. Методи управління формуванням активів на підприємстві	32
1.4. Методи управління формуванням пасивів на підприємстві	40
Висновки до розділу 1	47
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ ПАТ «ПВП «КРИВБАСВИБУХПРОМ»	49
2.1. Аналіз стану фінансів гірничодобувної галузі в Україні	49
2.2. Характеристика підприємства та оцінка тенденцій його розвитку	75
2.3. Аналіз складу активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»	84
2.4. Аналіз складу пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»	97
Висновки до розділу 2	105
РОЗДІЛ 3 ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ ПАТ «ПВП «КРИВБАСВИБУХПРОМ»	108
3.1. Формування концепції стратегічного управління капіталом підприємства	108
3.2. Рекомендації з удосконалення управління ефективністю формування активів та пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»	112
Висновки до розділу 3	125
ВИСНОВКИ	128
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	132
ДОДАТКИ	135

ВСТУП

Гостра нестача джерел фінансування майна, яка супроводжується низьким рівнем його використання, є типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку багатьох вітчизняних підприємств у сучасних ринкових умовах. Розвиток ринкових відносин в Україні та досвід зарубіжної системи господарювання визначають залежність результатів діяльності підприємств від ефективності управління його активами та пасивами. Тому дослідження активів та джерел фінансування підприємства як важливого чинника підвищення ефективності його функціонування набуває особливої важливості та актуальності.

Теоретико-методологічні аспекти оцінки активів та джерел фінансування підприємства висвітлено в роботах вітчизняних економістів, серед яких слід назвати М.Д. Білик, В.М. Гейць, О.Д. Василика, Г.Г. Кірейцева, М. Я. Коробова, В. В. Міщенко, В.П. Москаленко, А.М. Поддєрьогіна, І. В. Сало та зарубіжних, зокрема А.М. Бірмана, І.А. Бланка, В.В. Ковальова, М.В. Романовського, Г.В. Савицької, А.Д. Шеремета, Е. Альтмана, Дж. Вестона, С. Блока, Р. Брейлі, Дж. Брендера, Г. Джонсона, К. Кемпбелла, Е. Нікбахт, П. Самуельсона, М. Міллера, Дж. Уорнера та ін. Вченими проведено типологізацію видів активів та джерел фінансування, визначено характеристики й особливості кожного з них, охарактеризовано вплив використання того або іншого джерела на стан підприємства. Згадані вчені у процесі досліджень створили теоретичну базу вивчення проблеми, визначили можливість подальших розробок, спрямованих на обґрунтування методологічних підходів до визначення складових частин структури джерел фінансових ресурсів, які могли б бути використані на практиці.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є аналіз активів і пасивів базового підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління ними.

Для досягнення мети у кваліфікаційній роботі передбачається вирішити

наступні завдання:

- визначити економічний зміст та особливості управління ефективністю формування активів та пасивів на підприємстві;
- розглянути існуючі методики аналізу активів і пасивів підприємства;
- вивчити методи управління ефективністю формування активів та пасивів;
- провести оцінку стану фінансів підприємств гірничодобувної галузі України;
- надати характеристику підприємству ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» та виявити тенденції його розвитку;
- провести аналіз складу активів і пасивів базового підприємства;
- розробити заходи з підвищення ефективності політики управління активами і пасивами досліджуваного підприємства.

Предметом дослідження роботи є активи і пасиви підприємства.

Об'єктом є процес управління ефективністю формування активів та пасивів на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром».

При написанні роботи використовувалися такі загальнонаукові методи, як метод індукції, дедукції, наукової абстракції, аналізу та синтезу, структурно-функціональний метод.

Серед спеціальних методів, які використовувалися в процесі виконання роботи слід назвати: горизонтальний та вертикальний аналіз; аналіз відносних показників; порівняльний аналіз; графічне відображення інформації.

Особистим внеском, представленим у кваліфікаційній роботі магістра, є розробка комплексної методики оцінки активів та пасивів базового підприємства, яка включає аналіз динаміки та структури активів та пасивів; розрахунок показників стану та ефективності використання основних засобів, фінансової стійкості, показників ліквідності, аналіз ліквідності балансу, показників ділової активності та рентабельності.

Практична цінність кваліфікаційної роботи магістра полягає у розробці рекомендацій, спрямованих на вдосконалення та підвищення ефективності

управління активами та пасивами досліджуваного підприємства, а саме: надання пропозицій щодо зменшення запасів підприємства, зростання грошових коштів та поточних фінансових інвестицій, модернізація основних засобів, зменшення поточної заборгованості та збільшення власного капіталу підприємства.

При проведенні дослідження використовувались нормативно-правові акти з питань оцінки майна та джерел фінансування підприємств, теоретичні матеріали підручників, навчальних посібників, матеріали міжнародних конференцій, статистичних збірників і публікацій у вітчизняній та зарубіжній літературі, періодичних виданнях, дані фінансової звітності підприємства, Інтернет - ресурси.

Оформлення роботи проводилося за допомогою засобів ЕОМ: текстовий редактор Word, програма Excel, OS Windows 2010.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст та особливості управління ефективністю формування активів та пасивів підприємства

Є очевидним, що виробниче підприємство створюється з метою виробництва продукції та її реалізації. Проте здійснення процесу виробництва неможливе без наявності обладнання, устаткування, будівель, сировини, матеріалів, які в процесі виробництва переносять свою вартість на вартість готової продукції. Тому матеріальною основою будь-якого виробництва є засоби виробництва, що складаються із засобів праці та предметів праці. Їх значення для створення продукції є рівнозначним. Ключову роль у реалізації стратегії підприємства займають проблеми достатності активів, механізм їх планування та поповнення, аналіз ефективності їх використання. Значення активів в фінансово-економічній діяльності неможливо перебільшити, так як вони є складовою частиною як результатів фінансової діяльності суб'єкта за певний часовий інтервал, так і фінансового стану суб'єкта на конкретний момент. Активи є однією з найважливіших складових функціонування підприємства як відокремленого суб'єкта господарювання.

У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі існують різноманітні підходи щодо визначення поняття «активи». Однак за різним набором наукової термінології нерідко прослідковується однакова економічна сутність (додаток А). Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до збільшення економічних вигод у майбутньому. Активи

відображаються в балансі за умови, що оцінка його може бути достовірно визначеною і очікується отримання в майбутньому економічних вигод, пов'язаних з його використанням [26]. Відповідно до даного визначення, слід зазначити, що на перший план виходять активи підприємства не як матеріальні цінності, а їх вартісний вираз, який відображається в активі балансу та призводить до отримання певного фінансового результату.

Схоже до визначення, яке надає національний стандарт бухгалтерського обліку, визначає активи і А. М. Поддєрьогін. Під активами автор розуміє ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і використання яких веде до збільшення економічних вигод у майбутньому. До них відносяться усі існуючі матеріальні цінності, нематеріальні активи та кошти, що належать підприємству на певну дату [35]. Зауважимо, що названі науковці подають термін «активи» подібно до визначення НП(С)БО 1, а саме стосовно економічних вигод активів у майбутньому. Проте науковці не вказують конкретних джерел, за рахунок яких повинні бути сформовані ті чи інші активи, а також не обґрунтовано право власності підприємства на активи.

Г.О. Крамаренко та О.Є. Чорна вважають, що активи балансу містять відомості про розміщення капіталу, що є в розпорядженні підприємства, тобто про вкладення в конкретне майно і матеріальні цінності, про витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції і про залишки вільної готівки [20].

Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова надають дещо інше тлумачення категорії активів, зокрема, зазначають, що до активів відносять всі види майна підприємства, що належать йому на праві власності й використовуються для здійснення статутної діяльності [18].

В.М. Шелудько вважає, що активи підприємства – це майно в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку [40].

О.С.Філімоненков визначає активи як сукупність засобів праці і предметів праці, які беруть участь у створенні продукту. Але з огляду на різницю в характері функціонування в процесі виробництва й у способі перенесення вартості на продукт, що створюється, засоби праці набувають економічної форми необігових активів, а предмети праці – обігових активів [34].

Важливим є також врахування думок зарубіжних вчених щодо сутності поняття «активи». У російських наукових джерелах також приділено значну увагу визначенню аспектів категорії «активи». Так, зокрема Є.С. Стоянова стверджує, що активи підприємства відображають інвестиційні рішення, прийняті компанією за період її діяльності. Тобто автор наголошує в основному на тому, що підприємство інвестує з точки зору його діяльності, не акцентуючи увагу на конкретних складових, прав власності на них або джерел їх формування [33]. Американські вчені Джей К. Шим, Джоел Г. Сігел під поняттям «активи» розуміють все те, чим володіє певний суб'єкт. Подібні трактування зарубіжних фахівців сутності терміну «активи» є досить абстрактним, оскільки немає обґрунтування цілей формування, видів, вартісної оцінки активів підприємства. В той же час В.М. Суторміна, В.М. Федосов, розглядаючи суть активів зарубіжних корпорацій, зазначають, що активи – це економічні ресурси компанії, які мають принести дохід у результаті очікуваних операцій [31]. Вчені обґрунтовують категорію «активи» з обмеженого спектру дослідження, а саме зі сторони діяльності зарубіжних корпорацій, з огляду на бажаний для отримання фінансовий результат.

Таким чином, визначивши та узагальнивши наукові підходи до визначення поняття активи, можна дати наступне їх визначення: активи – сукупність майнових цінностей, які використовуються підприємством для здійснення економічних вигід у майбутньому, характеризується впливом на їх використання факторів часу, ризику та ліквідності, відображають інвестиційні рішення на підприємстві та певні відносини власності щодо їх.

І.О.Бланк визначає активи як економічні ресурси підприємства у

формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку [4]. Автор акцентує увагу як на матеріальному, так і на фінансовому аспектах категорії активів та наголошує на тому, що активи повинні належати підприємству на правах власності або володіння. Окрім цього І.О.Бланк наводить характеристики активів як об'єкта управління, які комплексно відображають суть даної категорії (рис. 1.1).

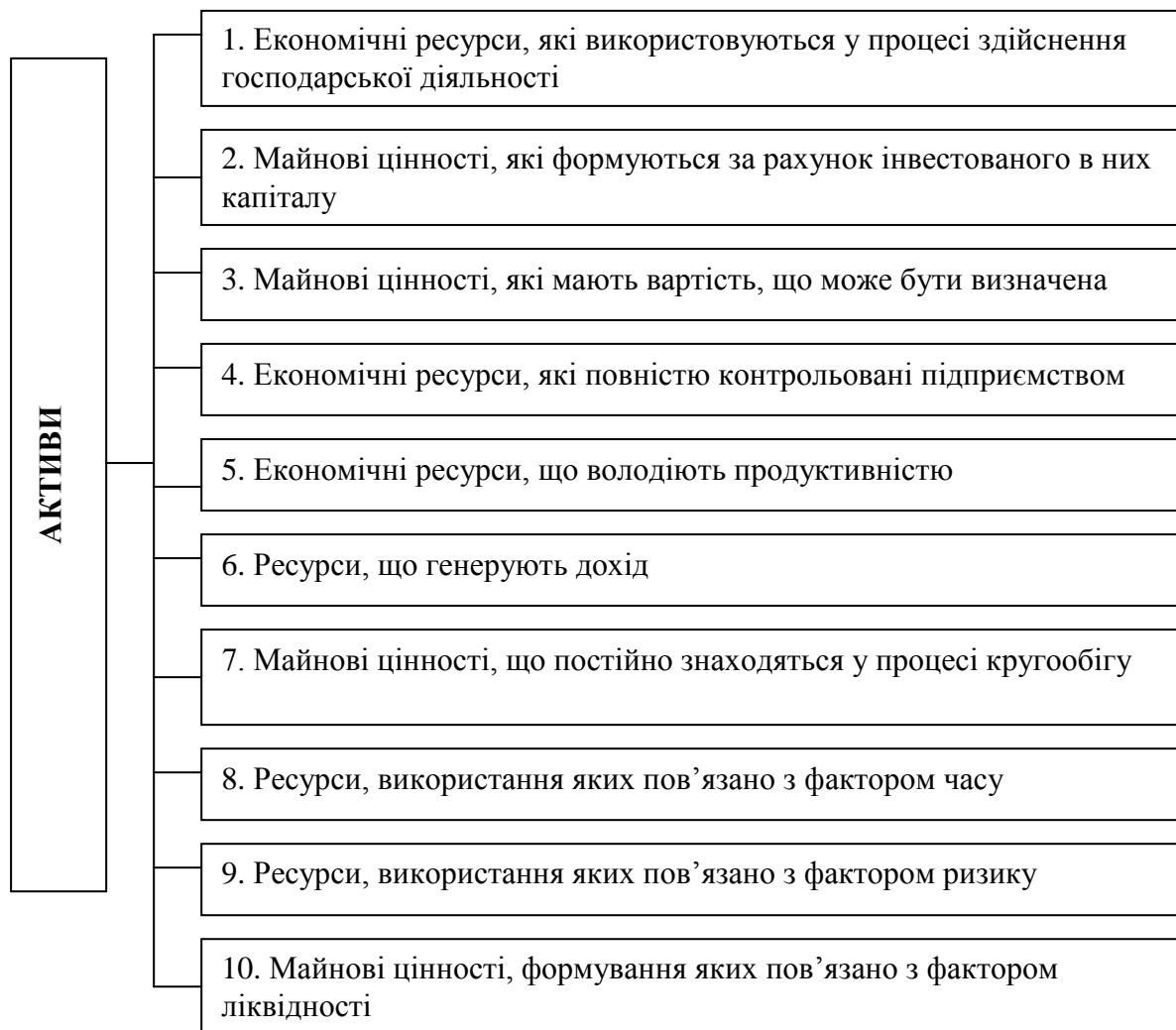

Рис.1.1. Основні характеристики активів підприємства як об'єкта управління

Примітка. Джерело: розроблено автором із використанням [2]

Таким чином, автор визначає усі найсуттєвіші ознаки активів, які

характеризують їх з різних сторін та дають досить широке поняття про дану категорію.

Сучасна система фінансового аналізу та бухгалтерського обліку, що сформувалася під впливом різноманітних чинників, вимагає дослідження певних фінансових понять і категорій, в тому числі термін «пасив», не став виключенням. Незважаючи на те, що однією з головних складових бухгалтерського балансу є пасив, ні в минулому, ні в теперішній час питанню визначення пасивів як економічної категорії, не приділялося належної уваги.

Досить часто економісти оперують поняттями – синонімами, а саме «джерела фінансування», «джерела коштів», «джерела фінансових ресурсів», «капітал». Різні джерела використовуються по-різному у фінансуванні діяльності підприємства: іноді ця участь носить навмисний характер, іноді вимушений, оскільки визначається рядом факторів.

Доцільно розглянути деякі з існуючих визначень пасивів (джерел фінансування) для того, щоб зрозуміти їх економічну сутність (додаток Б).

Аналізуючи визначення, наведені в додатку Б, відмітимо, що пасив балансу визначається як:

- 1) власні та залучені засоби для діяльності, що визначають виробничі відносини;
- 2) джерела формування господарських засобів;
- 3) джерела формування та цільового призначення засобів підприємства;
- 4) зобов'язання, які призводять до потенційного зменшення доходів;
- 5) ресурси, згруповані за призначенням: власний капітал і боргові зобов'язання.

Не можемо погодитись із твердженням А.Б. Борисова, що пасив – це «всі офіційні вимоги стосовно економічного суб'єкта» [7]. На нашу думку, це твердження стосується трактування пасиву як юридичної категорії і не враховує ні економічних, ні облікових особливостей.

Слід відмітити, що розкриваючи поняття «пасив», автори не обмежуються однією ключовою характеристикою. Виділяється три основні

підходи до трактування пасиву: економічний, юридичний та бухгалтерський.

Так, проф. В.В. Сопко крім визначення, наведеного в додатку Б, характеризує пасив, виходячи із юридичного аспекту, як виробничо-правові відносини та відносини власності, які виникли між підприємством та іншими суб'єктами господарювання [29].

О.О. Терещенко вказує, що у практичній діяльності суб'єктів господарювання під пасивами підприємства розуміють його капітал, який трактується як абстрактна вартість. Тобто, капітал підприємства – це засвідчені в пасивній стороні балансу вимоги на майно, яке відображено в активах; він показує джерела фінансування придбання активів підприємства [32].

Схожим до вище зазначеного, але маючи свої особливості, є бачення пасивів підприємства, що наводить І.О. Бланк. Автор вказує, що пасиви характеризують загальну вартість коштів в грошовій, матеріальній та нематеріальних формах, інвестованих у формування активів підприємства. Крім того, Бланк І.О., говорить про те, що пасиви характеризують фінансові ресурси підприємства, які приносять дохід. Вчений ототожнює пасиви із поняттям «капітал», і зазначає, що в даному випадку він може виступати ізольовано від виробничого фактора – у формі позикового капіталу, а це забезпечує формування доходів не у виробничій, а у фінансовій сфері його діяльності [4].

Г.В. Митрофанов зазначає, що пасиви – це кошти підприємства, які трансформуються безпосередньо і з мінімальним часовим лагом у будь-який вид ресурсів. При цьому автор вказує, що основною складовою джерел фінансування є власний капітал підприємства, важливою характеристикою якого є здатність утворювати активи підприємства як за рахунок власних фінансових ресурсів, так і шляхом залучення позикового капіталу [24]. В даному випадку автор поняття пасивів ототожнює з джерелами фінансування підприємства.

М.Я. Коробов визначає пасиви як «власні та позикові грошові фонди

цільового призначення, які формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, що використовується у статутних цілях підприємства» [19].

Г.Г. Кірейцев надає дещо відмінне від розглянутих вище визначення і стверджує, що з погляду на підприємство як на незалежний суб'єкт господарювання, пасиви являють собою абстрактну суму фінансових коштів в грошовій формі, що надані їх власником або кредитором господарюючому суб'єкту з метою інвестування, і характеризуються юридичним і часовим аспектами [36].

Проаналізувавши погляди різних вчених, щодо тлумачення даного визначення, можна сказати, що частина науковців визначають «пасив» виходячи із його місця в балансі.

Величина активів підприємства та його пасиви є показниками, які характеризують один і той же об'єкт: сукупність усіх вартостей, що використовуються у виробничому процесі для досягнення поставлених перед підприємством цілей. Майно підприємства (активи) є дзеркальним відображенням капіталу, який у нього інвестований. Активи показують напрямки конкретного використання залучених фінансових ресурсів, а капітал (пасиви) – зобов'язання підприємства перед кредиторами та власниками. Саме тому загальна величина активів повинна дорівнювати сумі пасивів підприємства. Зіставлення активів та пасивів здійснюються в процесі складання балансу. Безпосередній зв'язок між окремими позиціями капіталу та активів у балансі не відображається. Напрямки використання фінансових ресурсів доцільно узгоджувати із джерелами їх залучення на стадії довгострокового фінансового планування та бюджетування.

У процесі формування пасивів підприємство має дотримуватися таких основних принципів:

- врахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства;
- забезпечення відповідності позичкового капіталу обсягу оборотних і

необоротних активів підприємства;

- забезпечення оптимальної структури капіталу з позицій ефективного його функціонування;
- забезпечення мінімізації витрат з формування пасивів з різних джерел;
- забезпечення високоефективного використання пасивів в процесі господарської діяльності (рис.1.2).

Рис. 1.2. Основні принципи формування пасивів підприємства

Примітка. Джерело: розроблено автором із використанням [38]

Результати проведеного теоретичного дослідження основ формування пасивів підприємства можна відобразити у вигляді таблиці, наведеної в додатку В, де відображено порівняння поглядів різних вчених на таку складову пасивів як власний капітал.

Аналіз теоретичних підходів щодо класифікації залучених і позичених джерел фінансових ресурсів засвідчує, що одні й ті ж самі джерела фінансових ресурсів деякі автори розглядають як залучені, а деякі як позичені. На основі цього найбільш вагомими джерелами фінансових ресурсів з залучених та позичених є: страхові відшкодування; бюджетні субсидії, асигнування (бюджетне фінансування); довгострокові та короткострокові кредити банків тощо.

Україна пішла шляхом розробки національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), які ґрунтуються на основних концепціях МСФЗ. Вже сьогодні Міністерство фінансів поступово вносить зміни до Національних стандартів, наближуючи їх до міжнародних та зменшуючи прогалину між вітчизняною системою обліку та загальноприйнятою європейською.

Рекомендації, на рахунок оцінки та відображення у фінансовій звітності інформації, щодо елементів активів та пасивів за міжнародними стандартами відображено в табл. 1.1 [14].

Таблиця 1.1

Визначення елементів капіталу підприємства за МСФЗ

Поняття, що тлумачиться	Стандарт	Назва стандарту
1	2	3
Визначення капіталу	Концептуальні основи (Framework)	Принципи підготовки фінансової звітності
Характеристика капіталу та його відмінність від зобов'язань	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки участі в кооперативах і подібних фінансових інструментах
Відображення в складі капіталу зміни вартості окремих видів активів, а також відстрочені податки, пов'язані з цим	МСБО (IAS) 12	Податки на прибуток
	МСБО (IAS) 16	Основні засоби
	МСБО (IAS) 38	Нематеріальні активи
	МСБО (IAS) 39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка
Відображення в складі капіталу результатів змін облікової політики та виправлення помилок	МСФО (IAS) 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки

Продовження табл.1.1

1	2	3
Відображення в складі капіталу результатів змін курсової різниці	МСФО (IAS) 21	Вплив змін валютних курсів
Розкриття інформації щодо власного капіталу у фінансовій звітності підприємства	МСБО (IAS) 1	Подання фінансових звітів
	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки участі в кооперативах і подібних фінансових інструментах

Примітка. Джерело: розроблено автором із використанням [38]

Доцільно також розглянути, які зміни відбулися в балансі підприємства після переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності.

Таблиця 1.2.

Розділи Балансу (звіту про фінансовий стан) до та після переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності

До переходу	Після переходу
АКТИВ	
I. Необоротні активи	I. Необоротні активи
II. Оборотні активи	II. Оборотні активи
III. Витрати майбутніх періодів	III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття
Вписуваний розділ IV. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-
ПАСИВ	
I. Власний капітал	I. Власний капітал
II. Забезпечення наступних витрат та платежів	II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення
III. Довгострокові зобов'язання	III. Поточні зобов'язання і забезпечення
IV. Поточні зобов'язання	IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття
V. Доходи майбутніх періодів	Вписуваний розділ V. Чиста вартість активів недержавного цільового фонду

Примітка. Джерело: розроблено із використанням [38]

Як можна побачити із табл.1.2, в активі балансу тепер відсутній розділ «Витрати майбутніх періодів», який окремим рядком включається до

розділу II. З точки зору МСФЗ, витрати майбутніх періодів повинні розглядатися як аванси видані і відображатися за цією статтею у складі оборотних активів.

Права частина балансу носить назву «Пасиви», якої не існує в МСФЗ. Виходячи із МСФЗ, права частина повинна мати назву «Капітал і зобов'язання». У складі розділу I пасиву стаття «Статутний капітал» тепер носить назву «Зареєстрований капітал». Це підкреслює, що даний показник повинен відповідати засновницьким документам. Для відображення вилученого та неоплаченого капіталу було б доцільним використати застосовуваний в МСФЗ термін – казначейські акції, тобто випущені акції, але не оплачені власниками або викуплені у них.

У складі зобов'язань та забезпечень немає тепер розділу «Забезпечення наступних витрат та платежів», але окремо відображаються довгострокові та поточні зобов'язання і забезпечення, що в цілому наближає форму до вимог МСФЗ. Відповідно до розділу IV активу балансу в пасиві в розділі IV окремо виділяються зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, що утримуються для продажу.

У цілому, можна відзначити, що структурно форма № I стала більш послідовною щодо розподілу активів і зобов'язань на поточні та непоточні (довгострокові). Проте уніфікована форма балансу не дає змоги виконувати п. 55 МСБО 1, згідно з яким «суб'єкт господарювання подає додаткові рядки статей, заголовки та проміжні підсумкові суми у звіті про фінансовий стан, коли таке подання є доречним для розуміння фінансового стану суб'єкта господарювання» [25]. Тому підприємства, що складають звітність за МСФЗ, будуть змушені включати усі «нестандартні» статті до складу «інших» у відповідному розділі балансу. Це може призвести до об'єднання різнорідних суттєвих статей, що суперечить МСБО 1. Прикладом таких «нестандартних» статей є «Обмежені у використанні кошти», «Похідні фінансові інструменти» тощо.

З іншого боку, наприклад, стаття «Довгострокова дебіторська

заборгованість» може об'єднувати фінансові та нефінансові активи (заборгованість за майно, передане у фінансову оренду, довгострокові векселі одержані, інша дебіторська заборгованість), що також суперечить МСФЗ.

Трансформація фінансової звітності вітчизняних підприємств відповідно до МСФЗ потребує надалі врахування норм цих стандартів та їх адекватного відображення на умовах достовірності та об'єктивності. Процедури щодо переформування фінансової звітності згідно з МСФЗ слід провести для всіх активів, елементів капіталу і зобов'язань.

Отже, основу фінансування діяльності підприємства складають власні джерела, використання яких призводить до зростання ринкової вартості підприємства та зниження підприємницьких ризиків. Проте ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових коштів. Використання позикового капіталу дає змогу значного розширення обсягу господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різноманітних цільових фінансових фондів, а в кінцевому рахунку – підвищити ринкову вартість підприємства. Але залучення позикового капіталу знижує фінансову стійкість підприємства, при цьому дає можливість збільшити прибутковість власного капіталу. В таких умовах важливості набуває управління формуванням джерел фінансування підприємства, оптимізацією структури капіталу, а також дотримання встановлених пропорцій між окремими видами пасивів, що в перспективі може забезпечити необхідний рівень рентабельності та фінансову рівновагу підприємства.

1.2. Методика аналізу активів та пасивів підприємства

Сучасні ринкові умови господарювання потребують підвищення ефективності використання активів та пасивів підприємства. Цьому повинна приділятися велика увага, оскільки від раціонального використання майна і його фінансування залежать усі техніко-економічні показники. Саме тому кожне підприємство повинно постійно здійснювати пошук резервів підвищення ефективності використання активів.

Аналіз активів підприємства – важливий елемент загальної системи управління підприємством, це система способів опрацювання, трансформації та використання інформації з метою забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. В цілому проведення аналізу дає можливість якісно оцінити управлінські рішення, визначити вичерпність і достовірність інформаційного забезпечення для їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик господарського чи фінансового маневру, дати характеристику стратегії і тактики функціонування господарюючого суб'єкта.

Результати проведеного дослідження існуючих методик аналізу активів підприємства дали можливість виділити три основних методи та прийоми фінансового аналізу: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, метод фінансових коефіцієнтів.

Горизонтальний аналіз — порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. Горизонтальний аналіз дозволяє виявити відхилення статей звітності порівняно з іншим періодом, тобто його мета дослідити зміни показників у часі з розрахунками абсолютних і відносних відхилень.

Вертикальний аналіз — визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому. Вертикальний аналіз полягає у визначенні у відсотках структури досліджуваного об'єкта. За допомогою вертикального аналізу можуть порівнюватися відносні показники за підприємствами, що суттєво різняться за абсолютними показниками обсягів виробництва і залучених фінансових

ресурсів [17,24,34,35,37].

Переважає більшість науковців вважають, що універсальним і широко використовуваним на практиці є коефіцієнтний аналіз, метою якого є вивчення структури активів, які є у розпорядженні підприємства, джерел їх утворення, їх співвідношень, питомої ваги в загальній вартості за допомогою фінансових коефіцієнтів.

Таким чином, для оцінки ефективності управління активами підприємства, вважаємо необхідними формування особливої системи фінансових коефіцієнтів.

Описані дії забезпечать можливість загального і повного дослідження ефективності процесів формування, розміщення та використання активів підприємства, дадуть змогу своєчасно визначити зміни в загальних тенденціях їх розвитку.

Побудова комплексу показників передбачає відбір відповідних груп фінансових коефіцієнтів, включення певних показників до відповідної групи, визначення методики їх розрахунку і оцінки. Результати дослідження у формі порівняння різних методик аналізу активів підприємства наведені в додатку Д.

Кожен з авторів пропонує власну методику аналізу стану та ефективності використання активів, але існує ряд показників, які є загальними для аналізу активів підприємства.

Виходячи із вищезазначеного можна визначити основні показники, за якими здійснюється аналіз активів підприємства (табл.1.3, 1.4, 1.5).

Оцінка майнового стану підприємства дає можливість визначити абсолютні і відносні зміни статей балансу за певний період, відстежити тенденції їх зміни і визначити структуру фінансових ресурсів підприємства.

Для оцінки майнового стану доцільно розрахувати такі показники, які характеризують виробничий потенціал підприємства: коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт оновлення основних засобів; коефіцієнт вибуття основних засобів [15].

Таблиця 1.3

Показники оцінки майнового стану підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Умовні позначення	Норматив, тенденція
Питома вага активної частини основних засобів	$K_3 = \frac{BaO3}{Bo3} * 100$	BaO3 – вартість активної частини основних засобів (O3); BO3 – вартість O3	збільшення
Коефіцієнт зносу основних засобів	$K_3 = \frac{Знос}{BB}$	BB – балансова вартість	$\leq 0,5$
Коефіцієнт оновлення основних засобів	$K_{он} = \frac{ВввO3}{BB_{кінець}}$	ВввO3 – вартість введених в дію O3	збільшення
Коефіцієнт придатності основних засобів	$K_{пр} = 1 - K_3$	K3 – коефіцієнт зносу основних засобів	збільшення
Коефіцієнт вибуття основних засобів	$K_в = \frac{ВвивO3}{BB_{початок}}$	ВвивO3 – вартість виведених з дії O3	зменшення

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [15]

За наслідками аналізу робиться висновок щодо абсолютної величини і структури балансу, динаміка зміни вартості активів підприємства, окремих статей балансу підприємства порівняно з попередніми періодами, наголошуються позитивні і негативні тенденції таких змін.

Аналіз ліквідності підприємства дозволяє визначити можливість підприємства платити свої поточні зобов'язання та здійснюється шляхом розрахунку таких показників (табл.1.4):

Таблиця 1.4

Показники ліквідності підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Умовні позначення	Норматив, тенденція
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ал} = \frac{ГК + ПФІ}{ПЗ}$	ГК – сума грошових коштів; ПФІ – сума поточних фінансових інвестицій.	0,2 -0,5
Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{кл} = \frac{ГК + ПФІ + ДЗ}{ПЗ}$	ДЗ – сума дебіторської заборгованості (загальної).	0,6-0,8
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	$K_{пл} = \frac{ПА}{ПЗ}$	ПА – поточні активи; ПЗ – поточні зобов'язання.	1-2

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [15]

Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства.

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників (табл.1.5) [16].

Таблиця 1.5

Показники ділової активності підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Умовні позначення	Норматив, тенденція
Загальна оборотність активів	$K_{Oa} = \frac{B_{pn}}{\bar{A}}$	\bar{A} - середньорічна сума активів. Впр – виручка від реалізації.	збільшення
Коефіцієнт оборотності поточних активів	$K_{Oo.a} = \frac{B_{pn}}{\bar{OA}}$	\bar{OA} - середньорічна сума оборотних активів.	збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{Ovk} = \frac{B_{pn}}{\bar{BK}}$	\bar{BK} - середньорічна сума власного капіталу	збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_{Odz} = \frac{B_{pn}}{\bar{DZ}}$	\bar{DZ} - середньорічна сума дебіторської заборгованості	збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{Okz} = \frac{B_{pn}}{\bar{KZ}}$	\bar{KZ} - середньорічна сума кредиторської заборгованості	

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [16]

Важливим в аналізі активів підприємства є оцінка показників рентабельності активів, який дозволяє визначити ефективність вкладення коштів в підприємство і раціональність їх використання.

Аналіз рентабельності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників: рентабельність активів, поточних активів, необоротних активів.

Рентабельність активів характеризує віддачу від реалізації всіх активів підприємства та показує наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання прибутку, тобто показує, який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства. Розраховується за формулою [34,35]:

$$ROA = \frac{ЧП}{\bar{A}} * 100, \quad (1.1)$$

де ЧП – чистий прибуток;

\bar{A} – середньорічна вартість активів.

В цілому проведення аналізу активів підприємства дає можливість якісно оцінити управлінські рішення, визначити вичерпність і достовірність інформаційного забезпечення для їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик господарського чи фінансового маневру, дати характеристику стратегії і тактики функціонування господарюючого суб'єкта. Причини збільшення або зменшення активів суб'єкта господарювання виявляють в ході аналізу змін у складі джерел їх утворення. Надходження, придбання та створення майна здійснюється за рахунок власних і позикових коштів, характеристика співвідношення яких розкриває існуючі проблеми фінансового стану підприємства.

Слід зазначити, що в основу різних методик оцінки пасивів, покладено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Методики, що пропонуються різними авторами багато в чому схожі, однак кожна з них має свої особливості. Розглянемо деякі з них.

Важливим етапом аналізу структури капіталу є дослідження системи коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства. До сукупності показників фінансової стійкості, що розглядаються, у цьому аспекті, доцільно додатково включити дві групи: аналіз змін у динаміці показників структури капіталу та показників покриття активів джерелами фінансування.

Крамаренко Г.О. при аналізі пасивів підприємства пропонує застосовувати метод коефіцієнтів, а саме розраховувати такі показники фінансової стійкості, як: коефіцієнт автономії (фінансової незалежності або концентрації власного капіталу), коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів, коефіцієнт забезпеченості власними коштами. Формули для розрахунків наведених показників надані в додатку Е.

Оскільки показник рентабельності власного капіталу є найбільш застосовуваним показником, який оцінює ефективність використання власного капіталу підприємства, Брігхем Ю., Эрхард М. та Крамаренко Г.О. обов'язковим при аналізі пасивів підприємства вбачають визначення фактичного рівня фінансової рентабельності капіталу та дослідження впливу на нього структури джерел фінансування.

У зазначеній методиці спочатку необхідно оцінити наявну рентабельність активів і власного капіталу підприємства та дослідити їх у динаміці. Формула розрахунку коефіцієнта рентабельності власного капіталу (ROE) має такий вигляд [9,20]:

$$ROE = \frac{ЧП}{\sum BK_{сер}} * 100, \quad (1.2)$$

де ЧП – обсяг чистого прибутку підприємства, отриманого у звітному періоді;

$\sum BK_{сер}$ – середньорічна сума власного капіталу підприємства.

Зазначена методика передбачає аналіз рентабельності активів і власного капіталу підприємства та дослідження показників в динаміці.

Хоча розрахунок значення показника рентабельності активів можна проводити із використанням як показника чистого, так і валового прибутку, або прибутків від операційної чи звичайної діяльності, але при аналізі структури пасивів підприємства для розрахунків найдоцільніше використовувати саме валову рентабельність активів (ROA), яка визначається за формулою (1.1), що було визначено у попередньому розділі роботи.

Оцінити вплив використання позикового капіталу на рентабельність власного капіталу дозволяє фінансовий ліверидж (важіль), який є інструментом регулювання пропорцій структурних елементів капіталу підприємств з метою максимального збільшення рентабельності власних коштів.

Визначення ефекту фінансового лівереджу (ЕФЛ) здійснюється як

приріст рентабельності власного капіталу за рахунок використання підприємством позикових коштів, що потребують певних фінансових витрат щодо їх обслуговування, тобто оплати певних визначених відсотків за користування ними.

Розрахунок ЕФЛ здійснюється за такою формулою [8]:

$$EFL = \frac{(1-T) * (ROA - K) * PK}{BK}, \quad (1.3)$$

де T – ставка податку;

K – середня ставка відсотків за кредит, що сплачується підприємством за використання позикового капіталу, %;

PK – питома вага позикового капіталу у загальній сумі пасивів, %;

BK - питома вага власного капіталу у загальній сумі пасивів, %.

З метою аналізу у формулі (1.3) виділяють три складові:

- податковий коректор фінансового лівериджу $(1-T)$ показує, в якому ступені виявляється ефект фінансового лівериджу у зв'язку з рівнем оподаткування прибутку;

- диференціал фінансового лівериджу $(ROA-K)$, який представляє різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром відсотку за кредит;

- плече фінансового лівериджу (PK/BK) – характеризує суму позикового капіталу, що використовується підприємством, у розрахунку на одиницю власного капіталу.

Провідний вчений - економіст Г.В. Митрофанов при аналізі пасивів підприємства, окрім горизонтального та вертикального аналізу, особливу увагу приділяє аналізу коефіцієнтів, оскільки коефіцієнтний аналіз найчастіше застосовується для виявлення кількісних співвідношень між окремими статтями та групами статей балансу з метою загальної оцінки фінансового стану підприємства.

Особливістю методики Митрофанова Г.В. є те, що його аналіз побудований лише на коефіцієнтах рентабельності капіталу. При аналізі рентабельності капіталу автор використовує такі коефіцієнти, як рентабельність власного та позикового капіталу.

Методика розрахунку коефіцієнта рентабельності надана вище, а показник рентабельності позикового капіталу розраховується за формулою:

$$R_{nn} = \frac{ЧП}{\sum ПК_{сер}} * 100, \quad (1.4)$$

де $\sum ПК_{сер}$ – середньорічна сума позикового капіталу підприємства.

За Митрофановим Г.В. коефіцієнтний аналіз рентабельності передбачає наступні етапи:

- визначення основних параметрів досліджуваного об'єкта. До таких належить рентабельність фінансово-господарської діяльності та рентабельність капіталу підприємства;
- побудова системи коефіцієнтів, які мають забезпечити повну та достовірну характеристику об'єкта аналізу;
- визначення критеріїв оцінки інформації (оптимальні значення аналогічних коефіцієнтів, що застосовуються у фінансово-господарській практиці, внутрішні нормативи);
- обчислення звітних та базисних коефіцієнтів;
- оцінка динаміки відповідних коефіцієнтів протягом досліджуваного періоду;
- загальна оцінка ефективності діяльності підприємства на основі системи коефіцієнтів [24].

Систему показників фінансової стійкості автор аналізує за таким же алгоритмом, як і показники рентабельності, і використовує такі коефіцієнти, які характеризують структуру пасивів: коефіцієнт автономії, фінансового лівереджу, загальної заборгованості, довгострокового залучення позикового

капіталу, структури позикового капіталу, співвідношення позикового і власного капіталу, структури довгострокових вкладень.

Васильчук І.П. порядок аналізу структури капіталу за критеріями поєднання ефекту максимізації фінансової рентабельності підприємств, зростання рівня їх фінансової стійкості та мінімізації вартості капіталу пропонує згрупувати у наступну структурно-логічну схему (рис. 1.3) [10].

I ЕТАП. Вивчення системи коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства	II ЕТАП. Аналіз структури капіталу за критерієм його вартості
Крок 1. Розрахунок показників структури капіталу	Крок 1. Здійснення попередньої оцінки власного капіталу
Крок 2. Визначення показників покриття активів джерелами фінансування	Крок 2. Здійснення попередньої оцінки позикового капіталу
Крок 3. Підведення загальних підсумків щодо рівня фінансової стійкості підприємства	Крок 3. Розрахунок середньозваженої вартості капіталу (СЗВК)
IV ЕТАП. Підведення загальних підсумків щодо наявної структури джерел фінансування підприємства на основі результатів отриманих в I-III етапах	III ЕТАП. Дослідження структури джерел фінансування за критерієм рівня прогнозованої фінансової рентабельності структури капіталу за критерієм його вартості
	Крок 1. Аналіз показника фактичної рентабельності власного капіталу
	Крок 2. Розрахунок коефіцієнту рентабельності активів
	Крок 3. Визначення ефекту фінансового лівереджу

Рис. 1.3. Алгоритм здійснення комплексного аналізу структури капіталу підприємства

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [10]

Першочерговим завданням серед зазначених напрямів аналізу є дослідження структурних змін, що відбулися у складі капіталу підприємства протягом звітних періодів. Таку задачу виконують за допомогою вертикального та горизонтального аналізу джерел фінансування майна підприємства, сутність

яких розглянуто вище.

Більш глибоко, на відміну від розглянутих вище, є методика, запропонована Поддєрьогіним А.М.. Дана методика включає в себе розрахунок наступних показників [35].

1. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу ($K_{кзк}$), який показує частку залучених коштів у загальній сумі капіталу, авансованого в діяльність підприємства. Нормативне значення показника не повинно перевищувати 0,5, або 50 %. Визначається цей коефіцієнт за формулою:

$$K_{кзк} = \frac{\sum ЗК}{Вб}, \quad (1.5)$$

де $\sum ЗК$ - сума залученого капіталу;

Вб – валюта балансу.

2. Коефіцієнт заборгованості ($K_з$). Показує, скільки залучених коштів припадає на одиницю власних коштів, вкладених в активи підприємства. Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості і навпаки. Показник розраховується за формулою:

$$K_з = \frac{\sum ЗК}{ВК}, \quad (1.6)$$

де ВК – власний капітал.

3. Коефіцієнт співвідношення між довгостроковим та короткостроковим залученим капіталом ($K_{дк}$). Цей показник для кожного підприємства є індивідуальним та визначається за формулою:

$$K_{дк} = \frac{ЗК_{дл}}{ЗК_{к}}, \quad (1.7)$$

де ЗКд – довгостроковий залучений капітал;

ЗКк – короткостроковий залучений капітал.

4. Коефіцієнт залучених коштів (Кз) - коефіцієнт, який відображає сутність фінансової незалежності підприємства від залучених коштів. Чим нижчий рівень цього коефіцієнта, тим вища кредитоспроможність підприємства.

$$K_z = \frac{ЗКк}{ОА}, \quad (1.8)$$

де ОА – оборотні активи підприємства.

5. Для визначення частини активів балансу, яка покривається більш стійкими джерелами, застосовується узагальнюючий коефіцієнт фінансової стійкості (ФС). Рекомендоване нормативне значення цього коефіцієнта 0,7-0,8 (70-80 %).

$$\Phi_{Cy} = \frac{BK + ДЗ}{A}, \quad (1.9)$$

Де ДЗ – довгострокові зобов'язання;

A – сума активів за балансом [35].

Аналіз активів та пасивів базового підприємства пропонуємо проводити за комплексною методикою, яка включає: аналіз динаміки та структури активів; проведення оцінки динаміки та структури пасивів підприємства; аналіз стану та ефективності використання основних засобів; аналіз ліквідності балансу, оцінка показників ліквідності, ділової активності, аналіз показників фінансової стійкості та структури капіталу, рентабельності активів, власного та залученого капіталу.

1.3. Методи управління формуванням активів на підприємстві

Управлінням активами є діяльність організації з прибутковим розміщення власних і залучених коштів. Головна мета системи управління активами – досягти найвищих кінцевих результатів при раціональному використанні всіх видів активів. Управління активами становить значну частину операцій фінансового менеджменту. Це пов'язано з великою кількістю елементів матеріально-речового складу, які потребують індивідуалізації управління, важливою роллю в забезпеченні платоспроможності підприємства, рентабельності продукції та результатів фінансової діяльності підприємства.

Необоротні активи потребують постійного управління. Це управління здійснюється в різноманітних формах і різних функціональних підрозділах підприємства. Політика управління необоротними активами підприємства являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства і полягає у фінансовому забезпеченні своєчасного їх оновлення та високій ефективності використання.

Основне завдання управління необоротними активами полягає у забезпеченні своєчасного оновлення основних виробничих засобів та високої ефективності їх використання. Можливості оперативного управління необоротними активами незначні. І навпаки, політика управління оборотними активами відзначається значною маневреністю, можливістю активного впливу на їх розмір, склад, структуру, оборотність, ліквідність та прибутковість. Відповідно у процесі управління оборотними активами вирішується набагато більше коло завдань фінансового менеджменту.

Управління необоротними активами підприємства здійснюється за такими етапами [36]:

- аналіз стану та ефективності використання необоротних активів;
- оптимізація загального обсягу та складу операційних необоротних активів підприємства;
- забезпечення своєчасного оновлення необоротних активів підприємства;

- забезпечення ефективного використання необоротних активів підприємства;
- формування принципів та оптимізація структури джерел фінансування необоротних активів.

Важливим елементом управління необоротними активами підприємства є процес їх своєчасного й ефективного оновлення. Фінансове управління оновленням необоротних активів пов'язується із загальними цілями фінансово-господарської діяльності підприємства і конкретизацією управлінських рішень у цій сфері. Організаційними формами оновлення виробничих засобів на простій основі є: поточний ремонт, капітальний ремонт, придбання нових видів необоротних активів. При розширеному відтворенні формування нових видів необоротних активів здійснюється із залученням додаткових фінансових ресурсів: прибутку, довгострокових позик, випуску цінних паперів.

Важливим джерелом простого і розширеного відтворення є амортизація основних засобів та нематеріальних активів. Залежно від прийнятої на підприємстві облікової політики можуть використовуватися різні методи нарахування амортизації основних засобів. Водночас важливим об'єктом фінансового управління є ефективність використання необоротних активів.

Постійний фінансовий моніторинг за ефективністю використання основних засобів необхідно здійснювати за допомогою таких аналітичних показників, як фондвіддача, рентабельність основних фондів, відносна економія основних засобів у результаті підвищення фондвіддачі, приріст продукції за рахунок підвищення фондвіддачі тощо. Крім того, фінансовий менеджер має забезпечувати ефективне формування грошових потоків, пов'язаних із придбанням та орендою основних засобів.

Таким чином, фінансовий менеджер повинен забезпечувати ефективне використання грошових коштів, пов'язаних із придбанням, реконструкцією, розширенням та технічним переоснащенням необоротних активів.

У ринкових умовах господарювання кожне підприємство зобов'язане забезпечувати ефективне використання і прискорення оборотності активів,

підтримувати на достатньому рівні свою платоспроможність і ліквідність.

Система управління оборотними активами - це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах даної економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціонування оборотних активів і капіталу) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [34].

Нижче наведені методологічні засади управління оборотними активами підприємства (рис. 1.4) з урахуванням комплексного розгляду його мети, завдань, принципів, функцій, методів. Саме їхнє врахування дозволить посилити організованість управління оборотними активами на підприємствах. Визначення такої мети пов'язане з двома основними фактами.

По-перше, швидка зміна зовнішнього середовища обумовлює прийняття рішень щодо обсягів всіх складових оборотних активів та пропорції між ними, які повинні забезпечувати безперервність діяльності підприємства та забезпечувати достатній рівень його ліквідності, платоспроможності.

По-друге, управління оборотними активами має спрямовуватися на забезпечення потенційної можливості отримання підприємством грошових надходжень від використання кожної їхньої складової [5].

Об'єктом управління в межах системи управління оборотними активами виступають оборотні активи підприємства, а суб'єктом – спеціальна група людей (фінансова дирекція як апарат управління, фінансові менеджери), яка за допомогою різних форм і методів управління забезпечує ефективне формування та використання оборотних активів суб'єкта господарювання.

Рис. 1.4. Методологічні засади управління оборотними активами

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [34]

Охарактеризовані методологічні засади управління оборотними активами є необхідною умовою для створення ефективних механізмів формування та використання на підприємствах оборотних активів.

На основі аналізу економічної сутності кожної складової оборотних активів і врахування зарубіжного й вітчизняного досвіду, в роботі Бондаренко О.С. [6] запропоновано напрями управління оборотними активами вітчизняних підприємств (рис. 1.5).

Такий підхід враховує специфіку виникнення на підприємствах кожної їхньої складової, базується на взаємозв'язку, що існує між залишками грошових коштів і поточними фінансовими інвестиціями, обґрунтовує необхідність

Рис. 1.5. Напрями управління оборотними активами підприємства

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [6]

паралельного здійснення на підприємствах управління грошовими потоками й управління залишками грошових коштів і поточними фінансовими інвестиціями.

У практиці зарубіжних та вітчизняних підприємств застосовують такі методи управління оборотними активами:

- метод коефіцієнтів;
- нормування;
- метод ABC;
- оптимізація [41].

Коефіцієнтний метод дає змогу розрахувати показники, які характеризують стан оборотного капіталу (частка запасів, грошових коштів чи дебіторської заборгованості у загальній сумі оборотного капіталу, частка сумнівної дебіторської заборгованості), стан джерел формування оборотного капіталу (наявність власного капіталу, наявність зовнішніх джерел фінансування оборотного капіталу) та ефективність його використання.

В теорії і практиці управління оборотними активами велика увага приділяється методам нормування, які можуть бути використані лише для

управління тією частиною оборотного капіталу підприємства, яка нормується, тобто для оборотних виробничих фондів, готової продукції на складі, а також відвантаженої продукції, на яку розрахункові документи не здані в банк. Питома вага нормованих оборотних активів у промисловості становить близько 80%. Нормування оборотних активів підприємств означає визначення потреби в оборотних коштах і залежить від різних факторів: умов постачання товарно-матеріальних цінностей, організації процесу виробництва, умов реалізації готової продукції.

Метод ABC – метод, згідно з яким всю номенклатуру запасів, використовуваних на виробництві, залежно від їх цінності поділяють на 3 категорії:

- група А – запаси, які є найціннішими з погляду їх вартості, але в натуральному вираженні використовуються в малих кількостях (у зарубіжній практиці ці види сировини (матеріалів) займають 50% у загальній структурі витрат на виробництво продукції);

- група В – запаси із середньою вартістю і середньою кількістю їх використання у виробничому процесі (частка цієї групи сировини перевищує 25% закупівель);

- група С містить різноманітний асортимент запасів, які одночасно є незначними з погляду їх вартості у грошовому вираженні.

У процесі управління товарно-матеріальними запасами найбільша увага приділяється сировині групи А, меншою мірою – групам В і С. Оскільки в структурі собівартості продукції найбільшу питому вагу становлять витрати на сировину та матеріали, то вітчизняним підприємствам доцільно проводити ABC - аналіз цього елемента витрат. Крім того, використовуючи метод ABC, підприємства мають можливість шукати резерви зниження собівартості у розрізі окремих центрів затрат, інвестиційних проектів чи видів продукції.

З метою оптимізації запасів на практиці поряд із цим методом використовують метод XYZ, який поділяє сировину (матеріали) на 3 класи залежно від рівномірності їх споживання у виробництві.

Оптимізація оборотних активів – це вибір з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотних активів найкращого, який сприятиме досягненню максимального ефекту.

Оптимізація структури оборотних активів ґрунтується на оптимізації розміру кожного окремого елемента, а саме: запасів, боргів дебітора та грошових коштів, що є на рахунках підприємства і передбачає:

- аналіз і планування співвідношення власних і позичених оборотних активів;
- планування потреби в кредитах і позиках;
- аналіз і планування потреби в окремих частинах оборотного капіталу, що забезпечують матеріальні витрати й оплату праці [12].

У теорії оборотних активів використовують моделі оптимізації виробничих запасів і грошових коштів підприємств.

Модель Уілсона (в економічній літературі ця модель отримала ще назву моделі економічно обґрунтованого розміру замовлення або основної моделі управління запасами) полягає у мінімізації поточних витрат, тобто у розрахунку оптимального розміру партії постачання запасів, і визначається за формулою [33]:

$$g = \frac{\sqrt{2 * S * Z}}{H}, \quad (1.10)$$

де g - оптимальний розмір замовлень матеріальних цінностей, в одиницях;

S - загальна потреба в матеріалах на період, грн.;

Z – річна потреба матеріальних цінностей, в одиницях ;

H - витрати на зберігання запасів та складування в розрахунку на одиницю запасів, грн.

Оптимальна сума наявних грошових коштів розраховується на основі моделі Баумоля, яка ґрунтується на стабільності грошового потоку, та моделі

Міллера – Орра, яка використовується в тих випадках, коли не можна впевнено передбачити грошовий потік. Оскільки перша модель розглядає той ідеальний варіант, коли грошові витрати стабільні і прогнозовані, а насправді таке буває нечасто, то у більшості випадків промислові підприємства для регулювання грошових операцій застосовують модель Міллера - Орра.

Перераховані методи оптимізації оборотних активів мають ідеалістичний характер, вони не пристосовані до застосування в умовах інфляції, їх застосування утруднене у зв'язку з нерозвиненістю ринку цінних паперів в Україні і, отже, вони практично не використовуються в управлінні промисловим підприємством, хоча цінність цих моделей очевидна і практичне їх впровадження у стратегію управління оборотними активами – це недалеке майбутнє.

Система управління оборотними активами, яка ґрунтується на певних методах, є важливою частиною забезпечення ефективної діяльності промислових підприємств.

В умовах кризи при виборі моделі стратегії фінансування підприємства почали приділяти більше уваги науковому обґрунтуванню вибору довгострокових або короткострокових джерел фінансування постійної або змінної частини оборотних активів та визначенню величини чистих оборотних активів з урахуванням особливості виробничого процесу підприємства його ринкової стратегії тощо.

1.4. Методи управління формуванням пасивів на підприємстві

Політика управління джерелами фінансування (пасивами) являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка зводиться до забезпечення його виробничо-комерційної діяльності. В основу системи управління формуванням пасивів покладена концепція їх структури. Процес планування структури пасивів має дві складові: перша - це оптимізація співвідношення частки боргового фінансування і власних коштів, друга - вибір конкретних фінансових інструментів для залучення капіталу.

Під оптимальною структурою капіталу слід розуміти таке поєднання власних і позикових коштів, яке забезпечує максимізацію ринкової вартості підприємства. Однак слід враховувати, що ринкова вартість підприємства визначається, перш за все, його реальними активами, які здатні генерувати грошові потоки, з урахуванням усіх ризиків, що виникають у процесі їхнього функціонування (рис.1.6).

При управлінні пасивами підприємства існує проблема неузгодженості взаємопов'язаних і протилежних тенденцій щодо вибору політики формування пасивів під впливом дохідності інвестицій в обігові активи, ризиковості фінансових механізмів та вартості формування капіталу. Жоден з визнаних в світовій практиці підходів до фінансування потреб в капіталі (помірний, агресивний, консервативний) не може бути без певної адаптації перенесений у практику господарювання України.

Управління джерелами фінансування підприємства вимагає відповідної організації.

Основними етапами процесу управління пасивами є:

- 1.Формулювання проблеми у сфері управління фінансовими ресурсами.
- 2.Ухвалення управлінського рішення і його реалізація.
- 3.Оцінка результату реалізації рішення.

Сукупність методів управління пасивами підприємства можна підрозділити на дві укрупненні групи: традиційні та прогресивні (рис.1.7).

Рис.1.6. Система управління формуванням пасивів підприємства

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [38]

Наведена класифікація методів управління пасивами підприємства дозволяє визначити три найважливіші особливості прогресивних методів порівняно з традиційними. Це, по-перше, те, що реалізація нетрадиційних методів передбачає застосування особливих фінансових інструментів - цінних паперів широкого функціонального складу. По-друге, в класі прогресивних методів виділяється особлива група методів, яка дозволяє вирішити принципово інше, більш вагомим з точки зору підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств, завдання оптимізації структури активів. По-третє, групи та підгрупи прогресивних методів складають саме ті методи, що дозволяють залучати додаткові фінансові ресурси

не тільки на національному, а й на міжнародних фінансових ринках.

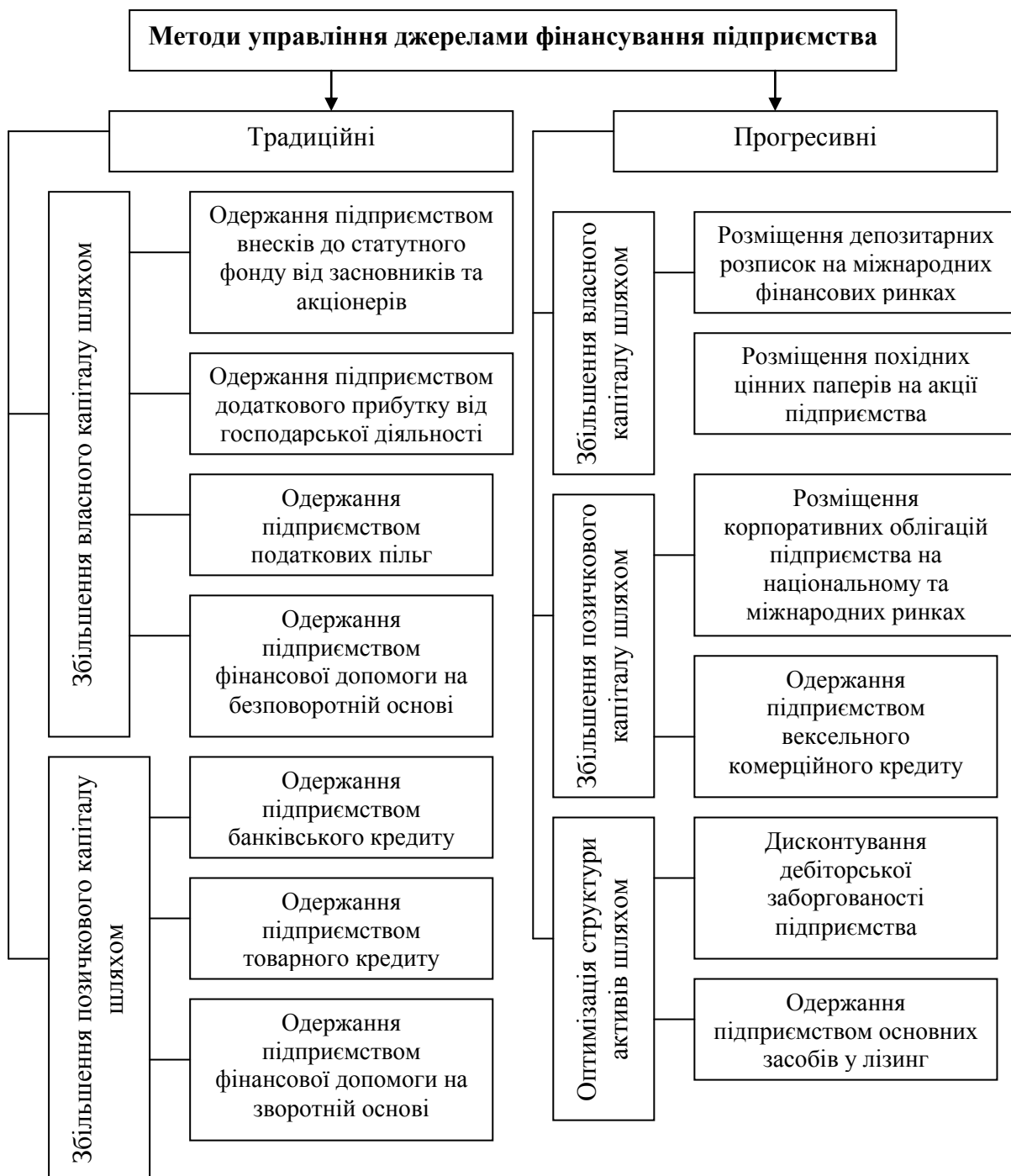

Рис. 1.7. Методи управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства [1]

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [1]

Політика управління власним капіталом зводиться до вирішення наступних питань:

- вибір між джерелами формування капіталу (власні і позичкові кошти).
- Принциповою рисою позичкових коштів є їх повернення в установлений строк з урахуванням плати за користування (процент);
- вибір схеми мінімізації податкових платежів;
 - вибір форми залучення зовнішніх джерел фінансування (з фіксованим або плаваючими процентами за позичкові кошти, конвертованих активів, похідних) і забезпечення їх привабливості на фінансових ринках;
 - дивідендної політики, схем виплат власникам капіталу підприємства і пропорції між реінвестованим прибутком і прибутком, який сплачується власникам.

Переважну роль в управлінні власним капіталом відіграє політика управління статутним капіталом підприємства. Взаємозв'язок між основними методами збільшення статутного капіталу та джерелами збільшення статутного капіталу підприємства характеризуються за допомогою рис. 1.8.

Рис. 1.8. Методи та джерела збільшення статутного капіталу підприємства

Примітка. Джерело: Розроблено із використанням [2,3,32]

Наступним етапом управління позиковим капіталом є визначення граничного обсягу залучення позикових засобів. Максимальний обсяг цього залучення диктується двома основними умовами:

- граничним ефектом фінансового лівериджа. Оскільки обсяг власних фінансових ресурсів формується на попередньому етапі, загальна сума власного капіталу, що використовується, може бути визначена наперед. По відношенню до неї розраховується коефіцієнт фінансового лівериджа (коефіцієнт фінансування), при якому його ефект буде максимальним. З урахуванням суми власного капіталу в майбутньому періоді і розрахованого коефіцієнта фінансового лівериджа обчислюється граничний обсяг позикових засобів, що забезпечує ефективне використання власного капіталу;

- забезпеченням достатньої фінансової стійкості підприємства. Вона повинна оцінюватися не тільки з позицій самого підприємства, але і з позицій можливих його кредиторів, що забезпечить згодом зниження вартості залучення позикових засобів. З урахуванням цих вимог підприємство встановлює ліміт використання позикових коштів в своїй господарській діяльності.

Практична реалізація комплексної системи управління формуванням і функціонуванням пасивів вимагає наявності відповідної методики оцінки ефективності цих процесів, з урахуванням базового положення сучасної концепції менеджменту підприємства - максимізації його ринкової вартості.

У вітчизняній економічній літературі панують традиційні методи розрахунку фінансових показників ефективності формування пасивів, які базуються на даних традиційного бухгалтерського обліку. Однак для системи менеджменту пасивів, яка базується на ринковій вартості підприємства, такі показники в значній мірі втратили свою цінність.

Управління, яке спрямоване на створення вартості (VBM-Value Based Managment) - це концепція менеджменту, що пов'язаний з якісним покращенням стратегічних і оперативних рішень на всіх рівнях підприємства за

рахунок концентрації зусиль усіх осіб, які приймають рішення щодо ключових факторів вартості. Цільовою функцією управління, в рамках концепції VBM, є максимізація вартості підприємства. Вартість підприємства визначається його здатністю генерувати грошові потоки, а нова вартість створюється лише тоді, коли підприємство отримує таку віддачу від інвестованого капіталу, яка перевищує його вартість.

Одним із основних етапів побудови системи VBM є визначення ключових факторів вартості, тобто таких параметрів діяльності, які визначають вартість підприємства. Тенденцією останніх років є те, що інтелектуальний капітал стає основою оцінки ринкової вартості підприємства.

Результатом розвитку теорії та практики визначення інтегрованих оціночних показників ефективності бізнесу є концепція економічної доданої вартості (EVA). Концепція управління на основі EVA з'явилася як результат розвитку концепції управління на основі вартості. Показник EVA став послідовником таких показників як рентабельність інвестицій (ROE) та рентабельність робочого капіталу (ROCA).

В основі цієї концепції закладені наступні принципи [39]:

- власник інвестує капітал для отримання доходу;
- компанія створена для отримання доходів;
- діяльність персоналу компанії спрямована на збільшення акціонерної вартості за рахунок впровадження системи мотивації.

Показник економічної доданої вартості розраховується за формулою:

$$EVA = ЧП - K * WACC, \quad (1.11)$$

де ЧП - чистий прибуток;

K - величина капіталу;

WACC - середньозважена вартість капіталу.

Показник EVA застосовується для оцінки ефективності діяльності підприємства з позиції його власників, на думку яких діяльність підприємства

має для них корисний ефект у разі, якщо підприємство заробило більше, ніж становить дохідність альтернативних вкладень. Цим можна пояснити той факт, що в процесі розрахунку EVA із суми прибутку вираховується не тільки плата за користування позиковим капіталом, але і власним. Таким чином, можна стверджувати, що такий підхід в більшому ступені є економічним, аніж бухгалтерським.

Якщо здійснити ряд математичних операцій, то можна отримати розрахунок EVA за наступною формулою:

$$EVA = \left(\frac{ЧП}{K} - WACC \right) * K \quad (1.12)$$

Із формули можна зазначити, що важливу роль в процесі розрахунку EVA відіграють вартість і структура капіталу. EVA дозволяє відповісти на запитання інвесторів підприємства: яке значення коефіцієнта фінансування і який обсяг капіталу необхідні для отримання певної величини прибутку.

Слід зазначити, що система управління пасивами підприємства може вважатися достатньо ефективною лише у тому випадку, коли вона дає можливість не тільки раціонально використовувати наявні ресурси, але й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

Висновки до розділу 1

Фінансове управління здійснюється через управління ресурсами підприємства, яке представлено пасивами та факторами виробництва, якими є активи. Аналіз та оцінка діяльності будь-якого об'єкту ринкової економіки є проміжною ланкою між його обліком та фінансовим управлінням. У результаті проведеного дослідження сутності активів і пасивів встановлено, що на сьогодні не існує чіткого визначення даних понять та їх складових. В результаті чого виникає необхідність систематизації поглядів щодо тлумачення даного поняття і розробки нового підходу, що включав би всі характеристики.

Отже, під активами пропонуємо розуміти сукупність майнових цінностей, які використовуються підприємством для здійснення економічних вигід у майбутньому, характеризується впливом на їх використання факторів часу, ризику та ліквідності, відображають інвестиційні рішення на підприємстві та певні відносини власності щодо їх.

Під пасивами слід розуміти капітал засновників, що в процесі діяльності підприємства змінюється в залежності від зобов'язань, які характеризують відносини з державою, працівниками та іншими суб'єктами господарювання.

Аналіз активів та пасивів являє собою процес дослідження результативних показників їх формування та використання на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення ефективності їх функціонування.

Залежно від використовуваних методів розрізняють такі методи фінансового аналізу активів та джерел їх формування: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, інтегральний фінансовий аналіз та аналіз фінансових коефіцієнтів.

На основі проведеного дослідження виявлено, що аналіз стану активів та пасивів є невід'ємною складовою проведення аналізу фінансового стану підприємства, що дозволяє оцінити фінансову стійкість, ліквідність та ділову активність.

Одним із основних етапів побудови системи ВВМ є визначення ключових факторів вартості, тобто таких параметрів діяльності, які визначають вартість підприємства. Тенденцією останніх років є те, що інтелектуальний капітал стає основою оцінки ринкової вартості підприємства.

Результатом розвитку теорії та практики визначення інтегрованих оціночних показників ефективності бізнесу є концепція економічної доданої вартості (EVA).

Система управління пасивами підприємства може вважатися достатньо ефективною лише у тому випадку, коли вона дає можливість не тільки раціонально використовувати наявні ресурси, але й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого розвитку підприємства.

Основний проблемний аспект управління активами та пасивами підприємства полягає у виборі адекватних методів та аналітичних процедур, що дозволяють виявляти, оцінювати, формувати необхідні підприємству стратегічні активи та пасиви і забезпечувати безпосередньо ефективну політику управління ними.

РОЗДІЛ 2
ОЦІНКА СТАНУ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ
ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ
ПАТ «ЛВП «КРИВБАСВИБУХПРОМ»

2.1. Оцінка стану фінансів гірничодобувної галузі в Україні

Гірничо-металургійний комплекс України - це галузь, яка представляє значну частину економіки України (26% промислового виробництва), здатна конкурувати на світовому ринку та забезпечувати 43% валютних надходжень в Україну. Гірничодобувна промисловість, що є основою видобувної, належить до первинних галузей виробництва, оскільки вона має справу з первинними природними ресурсами – корисними копалинами. Відповідно до її складу входять галузі, пов'язані з видобутком і переробкою, збагаченням паливних, рудних і нерудних копалин.

У свою чергу, Україна має потужний гірничодобувний потенціал і займає одне з провідних місць серед європейських країн з видобутку залізних і марганцевих руд, кам'яного і бурого вугілля, руд кольорових і рідкісних металів. Залізорудна промисловість України високорозвинена. Розробляються родовища в Полтавській, Дніпропетровській і Запорізькій областях. Приблизно 75% залізняку добувається відкритим способом і біля 25% — підземним. Загальні запаси залізних руд сягають понад 30 млрд. т, що складає близько 6 % світових запасів і 30 % запасів країн СНД.

Основним районом залізорудної промисловості є Криворізький залізорудний басейн, який дає понад 90% видобутку залізної руди. Промисловий комплекс Криворіжжя станом на початок ХХІ ст. може добувати на рік понад 190 млн. тон сирих руд і отримувати з них біля 70 млн тонн товарної продукції. Всі основні процеси видобутку руди механізовані.

В цілому залізні руди представлено трьома основними типами: багатими мартитовими, залізистими кварцитами і бурими залізняками.

На сьогодні оцінка гірничодобувної галузі розглядається загалом по промисловості України.

Так, у табл. 2.1 наведено основні показники діяльності промислових підприємств України.

Таблиця 2.1

**Основні показники діяльності промислових підприємств України
у 2020-2023 роках**

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (-, +)		Темп росту, %	
				2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Кількість суб'єктів, одиниць	151969	122255	114028	-29714	-8227	80,45	93,27
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	3291,9	3220,8	3209,6	-71,1	-11,2	97,84	99,65
з них кількість найманих працівників, тис. осіб	3178,5	3137,3	3126,9	-41,2	-10,4	98,70	99,67
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн.грн.	1173801,8	1478701,9	1517617,7	304900,1	38915,8	125,98	102,63

Примітка. Джерело: розроблено із використанням [25]

З таблиці 2.1 можна зробити висновок, що основні показники діяльності промислових підприємств України за аналізує мий період погіршилися.

Так, зменшилася кількість суб'єктів господарювання (у 2022 році на 30 тис. од. або на 19,6%, а у 2023 році на 8,2 тис.од. або на 6,8%). Разом із цим відбулося зменшення кількості зайнятих і найманих працівників, як у 2022, так і 2023 році.

Єдиний показник, який має тенденцію до збільшення - обсяг реалізованої продукції, який у 2022 році збільшився на майже 305 млн.грн або 25,9%, а у

2023 році майже на 40 млн.грн або 2,6%.

Згадаємо минулі дані для порівняння за 2016-2020 рр. Оскільки гірничодобувна промисловість займає майже 11% у структурі промисловості України, доцільно співставити частки обсягу реалізованої продукції видів діяльності, приведено на рис.2.1.

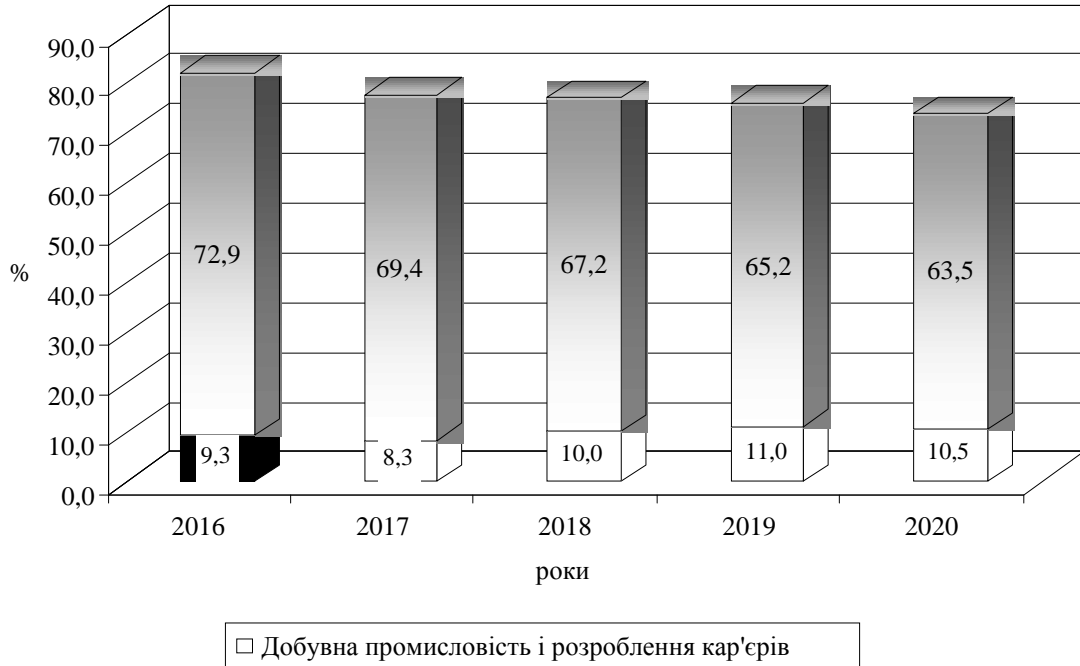

Рис.2.1. Частка обсягу реалізованої продукції підприємств добувної промисловості України за 2016-2020 роки, %

Примітка. Джерело: розроблено із використанням [25-28]

З рис.2.1 видно, що частка реалізованої продукції добувної промисловості значно поступається іншим видам промисловості України, але незважаючи на це у 2020 році збільшила свою частку, залежно від 2016 року на 1,2%.

Стан гірничодобувної галузі України залежить, перш за все, від стану мінерально-сировинної бази. Тому доцільно розглянути стан залізорудних районів в Україні (табл. 2.2) [47]. За концентрацією об'єктів залізорудної промисловості Україна не має рівних серед країн СНД, але за якістю та об'ємом видобутку і подальшої переробки руди, об'ємом її експорту поступається Австралії, Бразилії, Швеції та іншим країнам, які мають більшу конкурентоспроможність, використовують світові критерії якості залізорудної

сировини [48]. Причина відставання полягає у нераціональній розробці покладів, недостатності капіталовкладень у розвиток і модернізацію об'єктів залізорудної промисловості, орієнтації якісних параметрів сировини на доменний процес, який у економічно розвинутих країнах вважається морально застарілим і екологічно шкідливим.

Таблиця 2.2

Промислові запаси та видобуток залізної руди в Україні

Залізорудні райони	Кількість родовищ		Промислові запаси, тис. т	Видобуток залізної руди, тис. т
	всього	знаходяться в експлуатації		
Криворізький	29	18	16946778	98753,5
Кременчуцький	5	2	4326634	16295
	6	1	2516707	3525
Керченський	8	-	1413749	-
2010-2012	4	2	671875	4193

Примітка. Джерело: розроблено із використанням [25-28]

Наступним етапом є оцінка структури балансу підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів України у 2022-2023 роках. Результати аналізу приведено у табл.2.3. З табл. 2.3, видно, що структура майна і джерел фінансування підприємств добувної промисловості України, знаходиться у притаманному даній галузі економіки співвідношенні, а саме: в балансі промислових підприємств переважна кількість засобів вкладається у виробничі ресурси - основні засоби, виробничі запаси (близько 50 – 70 %).

Актив і пасив балансу мав позитивне відхилення, на кінець 2022 року на 35384,7 тис. грн., 2021-2023 або на 13,8%. Збільшення у активі відбулось переважно за рахунок збільшення необоротних активів, які на кінець 2022 року по відношенню до початку періоду збільшились на 20690,2 тис.грн., або на 19,2%, а у 2023 році на 26080,9 тис.грн., або на 16,5%. Збільшення цього показника може мати негативні наслідки, коли разом із цим відбулося зменшення оборотних активів на кінець 2023 року. Щодо пасиву балансу, то на підсумок вплинули довгострокові зобов'язання, які на кінець 2022 року збільшились по відношенню до 2023 року на 12503,1 тис.грн., або на 43%.

**Аналіз структури майна і джерел фінансування підприємств добувної промисловості і розроблення кар'єрів
у 2021-2023 роках, млн.грн.**

Показники	2021 рік		2022 рік		Відхилення (-, +)			Темп росту, %		
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	2022	2023	2023/ 2022	2022	2023	2023/ 2022
Актив										
Необоротні активи	107553,4	128243,6	157679,9	183760,8	20690,2	26080,9	55517,2	119,2	116,5	143,3
Оборотні активи	79590,1	94006,7	93463,8	102405,9	14416,6	8942,1	8399,2	118,1	109,5	108,9
Витрати майбутніх періодів	1408,1	1658,6	1579,7	1642,3	250,5	62,6	-16,3	117,7	103,9	99,0
Необоротні активи і групи вибуття	5,7	33,1	32,2	35,4	27,4	3,2	2,3	580,7	109,9	106,9
Разом	188557,3	223942,0	252755,6	287844,4	35384,7	35088,8	63902,4	118,7	113,8	128,5
Пасив										
Власний капітал	75367,3	88107,3	109498,2	117099,0	12740	7600,8	28991,7	116,9	106,9	132,9
Довгострокові зобов'язання	23413,7	28512,0	31329,3	41015,1	5098,3	9685,8	12503,1	121,7	130,9	143,9
Поточні зобов'язання	80330,2	96994,1	94517,6	111561,6	16663,9	17044	14567,5	120,7	118,0	115,0
Разом	188557,3	223942,0	252755,6	287844,4	35384,7	35088,8	63902,4	118,7	113,8	128,5

Примітка. Джерело: складено автором за джерелом [23]

Позитивним відхиленням у пасиві балансу є зменшення поточних зобов'язань за 2023 рік. Характер та ступінь використання мінерально-сировинних ресурсів обумовлені рівнем розвитку гірничодобувної промисловості. В гірничодобувній промисловості сконцентровано 40% капіталовкладень, біля 30% – виробничих засобів. Загальні витрати на транспортування мінеральної сировини з урахуванням палива оцінюються в 30-35% їх собівартості на місцях видобування. Якщо прийняти частину національного прибутку, який отримується за рахунок ресурсів, за 100%, то корисні копалини забезпечують 70%, а земля, ліс, вода – 30%.

Оцінку економічної ефективності гірничодобувної галузі необхідно розпочати з оцінки фінансових результатів промисловості у 2021-2023 роках, що відображено у табл.2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз формування фінансових результатів підприємств гірничодобувної промисловості України за 2021-2023 роки, млн. грн.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (-, +)		Темп росту, %	
				2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Доходи							
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	1127527,9	1407743,6	1457863,6	280215,7	50120	124,9	103,6
Інші операційні доходи	310657,5	417025,8	163206,2	106368,3	-253819,6	134,2	39,1
Інші доходи	59333,7	45302,7	41953,5	-14031	-3349,2	76,4	92,6
Разом	1501184,0	1870072,1	1663023,3	368888,1	-207048,8	124,6	88,9
Витрати							
Операційні витрати	1388457,6	1742952,3	1568391,9	354494,7	-174560,4	125,5	90,0
Інші витрати	81449,1	68457,4	73278,0	-12991,7	4820,6	84,0	107,0
Разом	1489589,3	1838110,3	1660430,9	348521	-177679,4	123,4	90,3
Чистий фінансовий результат	11594,7	31961,6	2592,4	20366,9	-29369,2	275,7	8,1

Примітка. Джерело: розроблено із використанням [18-22]

З даних табл.2.4, можна побачити, що у досліджуваному періоді

підприємства галузі працювали прибутково. Але, незважаючи на додатній результат, чистий прибуток у 2023 році зменшився на 29369,2 млн. грн. або майже на 92%, незважаючи на те, що у попередньому році відбувся приріст показника на 176%.

Також можна побачити, що при формуванні фінансових результатів мали місце доходи і витрати від надзвичайної діяльності, але лише у 2021 році.

При оцінці ефективності діяльності гірничодобувної галузі доцільно провести оцінку показників рентабельності, результати якої наведені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз показників рентабельності підприємств гірничодобувної промисловості України за 2021-2023 роки, %

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (-, +)	
				2022-2021	2023-2022
Рентабельність активів	6,14	14,27	0,90	8,13	-13,37
Рентабельність власного капіталу	15,38	36,27	2,21	20,89	-34,06
Рентабельність діяльності підприємств промисловості	0,8	1,7	0,2	0,9	-1,5

Примітка. Джерело: розроблено автором із використанням [18-22]

З табл.2.5, можна зробити висновок, що показники рентабельності гірничодобувної промисловості України, знаходилися на досить високому рівні, але у 2020 році значно зменшилися. Так, показник рентабельності активів вказує на зменшення у 2023 році ефективності використання всіх активів підприємств, а також виражає зменшення віддачі, що приходиться на гривню їх активів.

Показник рентабельності власного капіталу у 2023 році зменшився на 34%, що вказує на зниження загальної ефективності підприємницької діяльності відносно власних коштів.

Важливим аспектом в виявленні тенденцій галузі є оцінка ефективності використання основних засобів (рис.2.2).

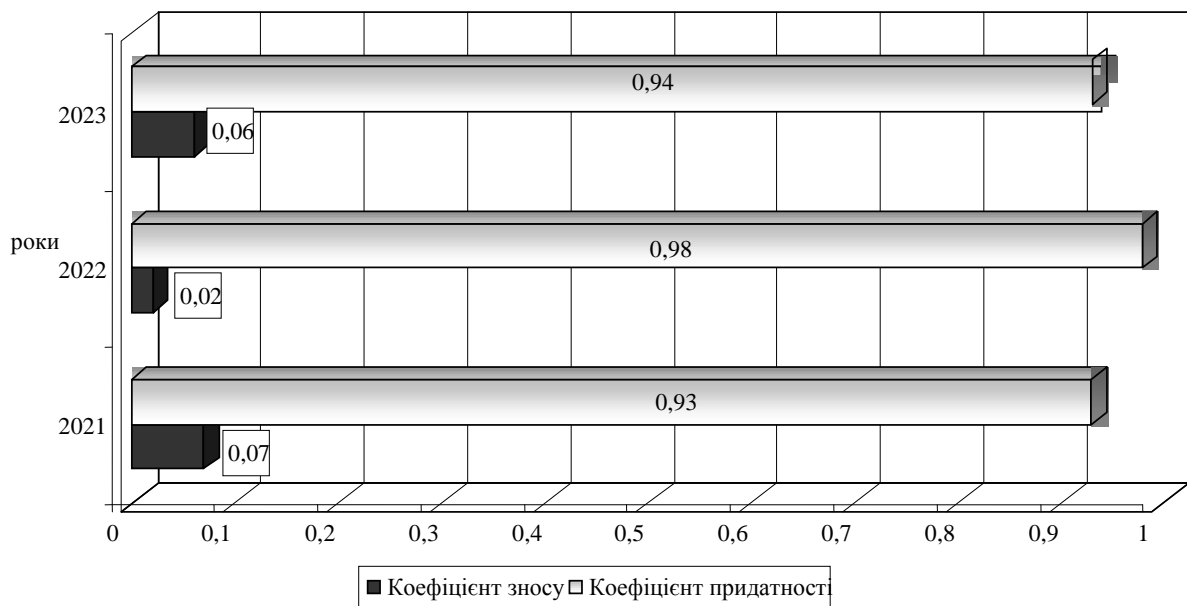

Рис.2.2. Показники стану використання основних засобів підприємствами гірничодобувної галузі України у 2021-2023 роках

Примітка. Джерело: розроблено із використанням [18-22]

У 2021-2023 роках спостерігається неоднорідність представлених показників. Коефіцієнт зносу основних засобів у 2022 році зменшився на 0,05 пунктів, але у 2023 році збільшився майже на той самий рівень (0,04 пункти). Якщо оцінювати в цілому показники стану використання основних засобів підприємств гірничодобувної галузі, то дані свідчать про те, що у підприємств немає серйозних проблем з оновленням устаткування. Адже, чим нижчий коефіцієнт зносу (вищий коефіцієнт придатності), тим ліпшим є технічний стан основних засобів.

Коефіцієнт придатності основних засобів вказує, що у 2021 році 57% основних засобів були придатними для експлуатації. У 2022 році відбулося покращення даного показника, де вже 63% основних засобів були придатними, але вже у наступному році показник зменшився на 13%, що говорить про зменшення частки придатних до експлуатації основних засобів на підприємствах гірничодобувної галузі України.

У наступній таблиці приведено показники ефективності використання основних засобів підприємствами гірничодобувної галузі України у 2021-2023 роках (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз показників ефективності використання основних засобів підприємствами гірничодобувної галузі України у 2021-2023 роках

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (-, +)	
				2022-2021	2023-2022
Коефіцієнт оновлення	0,09	0,03	0,08	-0,06	0,05
Коефіцієнт вибуття	0,01	0,01	0,01	-	-
Фондомісткість	114,45	100,28	146,64	14,17	46,36
Фондовіддача	8,74	0,01	0,01	-8,73	-

Примітка. Джерело: розроблено із використанням [18-22]

Так, з табл. 2.6, видно, що ефективність використання основних засобів на підприємствах галузі зменшилися за досліджуваний період.

Наприклад, показник фондомісткості у 2022 році збільшився на 14,17 грн., а у 2023 році на 46,36 грн., що говорить про зменшення рівня забезпеченості підприємства основними засобами.

Коефіцієнт оновлення основних засобів у 2022 році зменшився на 0,06 пунктів, але вже у наступному році збільшився на 0,05 пунктів, але незважаючи на це показник зменшується щороку, що вказує на зменшення частки введених нових основних засобів у загальній вартості основних засобів.

Коефіцієнт вибуття основних засобів у 2021-2023 роках знаходився на одному рівні, що вказує на невелику частку виведених з експлуатації основних засобів.

Позитивним у роботі підприємств галузі є, те що коли обсяг основних засобів, які вибули у звітному році, менший обсягу знову введених в експлуатацію цих засобів у зазначеному періоді.

Фондовіддача основних засобів у 2022 році зменшилися на 8,73 пункти,

що говорить про неефективність використання основних засобів.

Незважаючи на лідируючі позиції України за розвіданими запасами залізних руд, переважна кількість родовищ багатих залізних руд України має більш ніж віковий період експлуатації, а тривалість розробки родовищ залізистих кварцитів становить близько сорока років і тому більшості гірничодобувних підприємств значною мірою виснажені, а будівництво нових підприємств потребує значних коштів, що за сучасного економічного стану країни проблематично.

За цей час була відпрацьована найбагатша частина рудних покладів із найсприятливішими геологічними умовами.

На сьогодні через відносно низьку якість залізної руди, що видобувається в Україні, фізичну та моральну зношеність устаткування, відсутність необхідних капіталовкладень, товарна залізородна продукція не відповідає вимогам світового ринку.

Це обумовлює низьку конкурентоспроможність продукції залізодобувних підприємств нашої держави. Важливість вирішення цієї проблеми обумовлена тим, що економічний потенціал країни великою мірою залежить від стану і економічної ефективності залізородної промисловості на зовнішньому і на внутрішньому ринках.

Отже, підприємства даної галузі мають невисокий рівень ефективності діяльності, передусім, це видно за показниками 2023 року. Але, незважаючи на це, у попередні роки підприємства мали середні по галузі показники фінансових результатів, рентабельності та стану використання основних засобів.

2.2. Характеристика підприємства та оцінка тенденцій його розвитку

Досліджуване підприємство Публічне акціонерне товариство «Промислово-виробниче підприємство «Кривбасвибухпром» (далі ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»)) являє собою одне з найпотужніших суб'єктів господарювання у сфері проведення вибухових робіт, який має практичний досвід більш як 40 років. Підприємство має потужну базу виробництва, що дає йому можливість підривати гірські породи в обсязі понад 50 млн.м³/рік. ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» було створене у 1969 році Мінчорметом УРСР як спеціалізована компанія, а згодом трансформоване у ПВП «Кривбасвибухпром» з метою забезпечення здійснення вибухових робіт на кар'єрах залізрудного басейну Кривбасу [25]. До технологічного ланцюга процесу виробництва досліджуваного підприємства входять такі процеси, як зберігання та переробка, транспортування та підривання вибухових речовин.

Підприємство входить до групи «Метінвест», керуючою компанією якої є ТОВ «Метінвест Холдинг». Керівництво групою Метінвест здійснюється Групою «Систем кепітал менеджмент» (71,24%) та Смарт-Холдинг (23,76%) [24].

ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» спеціалізується на проведенні підричних робіт в кар'єрах Криворізьких ГЗК та Орджонікідзевського ГЗК, а також здійснює буровибухові роботи на гранітних кар'єрах. Крім того, досліджуване підприємство [25]:

- виконує бурові роботи у кар'єрах;
- видобуває природне каміння;
- надає автотранспортні послуги, у тому числі, міжнародні перевезення;
- реалізує ТМЦ, створені і придбані внаслідок здійснення виробничої діяльності;
- надає послуги підприємствам в укріпленні обладнання та інструменту шляхом покращення структури використовуваного метану через

здійснення спеціальних вибухів;

- здійснює забезпечення підприємств, що проводять вибухові роботи, вибуховими матеріалами у відповідності із встановленими договорами;
- виконує спеціальні вибухові роботи пов'язані з реконструкцією та будівництвом;
- бере участь з іншими підприємствами і науковими організаціями у процесах створення нових матеріалів за допомогою вибухів;
- надає послуги підприємствам у різанні металів вибухами, перетворює на металобрухт великогабаритні конструкції;
- бере участь у міжнародній програмі «Старт» з ліквідації ядерних установок.

Товарною продукцією підприємства є виконання робіт з підривання гірничої маси, виробництво ВР, виконання робіт з підривання, здійснення автотранспортних перевезень у виробничих цілях [25]. За піввіковий період своєї діяльності підприємством було підірвано близько 3,3 мільярдів кубометрів гірських порід при видобутку залізорудної сировини відкритим способом і більш 40 млн. м³ на кар'єрах нерудної промисловості. Володіючи солідною виробничою базою підприємство виконує вибухові роботи по відбиванню гірської маси різної міцності в будь-яких гідрогеологічних умовах із застосуванням свердловинних зарядів різного діаметру.

Достатній асортимент вибухових речовин (далі ВР) і засобів підривання дозволяє розраховувати найбільш раціональні параметри вибухових і бурових робіт, встановлюючи мінімальний рівень витрат при виробництві масових вибухів знижуючи при цьому, обсяг бурових робіт.

У структурі досліджуваного підприємства представництва та філії, а також дочірні суб'єкти господарювання відсутні.

Організаційну структуру підприємства можна побачити в додатку Ж.

Структура базового підприємства складається зі структурних підрозділів, які наведено на рис.2.3.

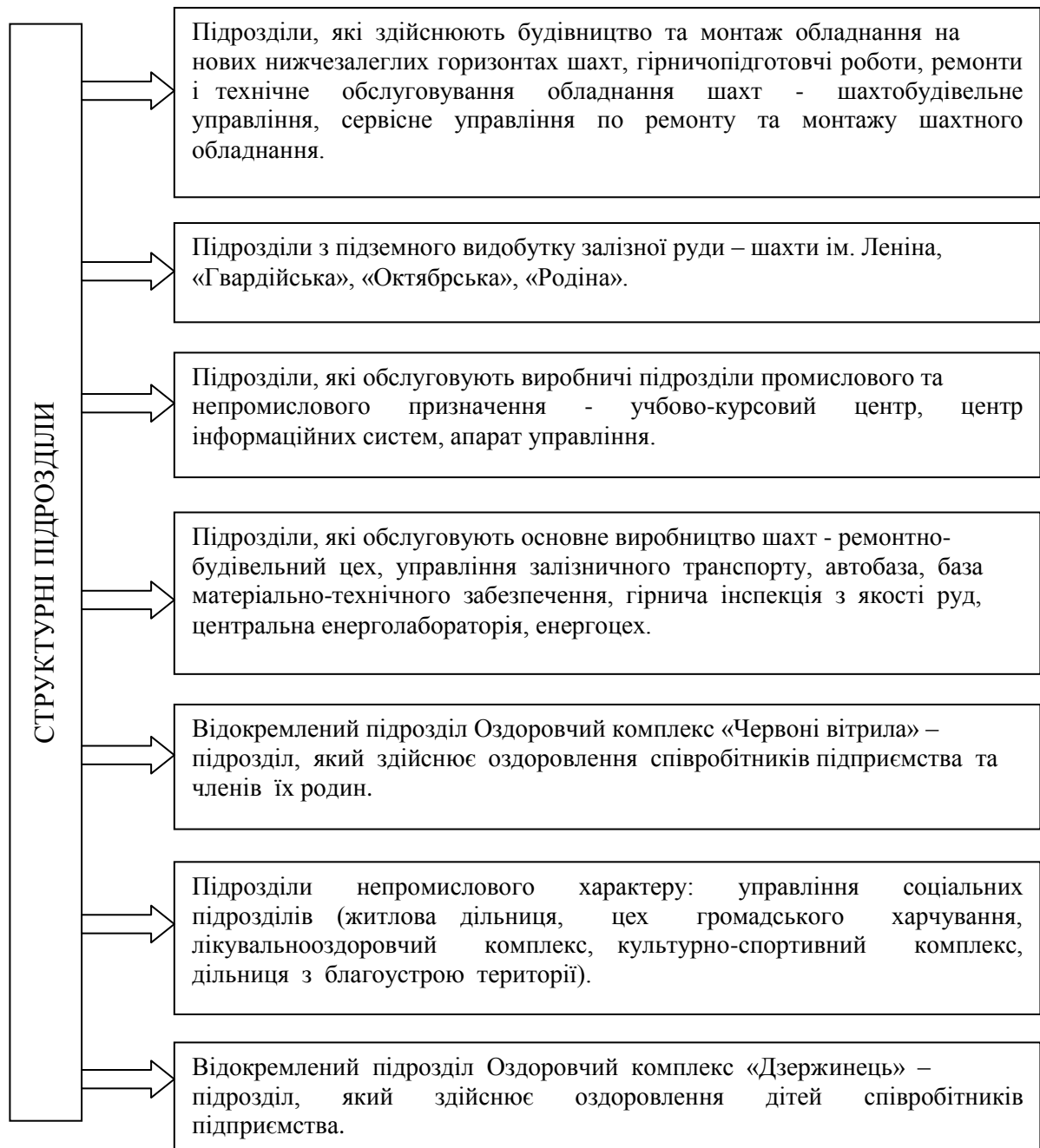

Рис.2.3. Структурні підрозділи ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»

Примітка. Джерело: розроблено автором згідно інформації про підприємство [25]

Основними партнерами у даній сфері бізнесу ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» є підприємства хімічної промисловості, а саме виробники ВР і підриваючі засобів. Досліджуване підприємство з метою удосконалення технологічного процесу виробництва ВР співпрацює більш як з двадцятьма вітчизняними науковими установами та іноземними партнерами з Німеччини,

Швеції та США.

Підприємство є лідером на Україні за масштабами виробництва ВР (понад 70%), нових видів ВР, способів удосконалення вибухових робіт. ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» - єдине підприємство в країні, у якого ВР власного виготовлення становить практично 60%.

Серед основних конкурентів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» слід виокремити: ПАТ «Промвибух», ПАТ «Інтервибухпром», ТОВ «СВП «Криворіждорвибухпром».

За 2021-2023 роки обсяги виробництва продукції ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» зросли на 362843 тис. грн. або на 83,4% (рис.2.4).

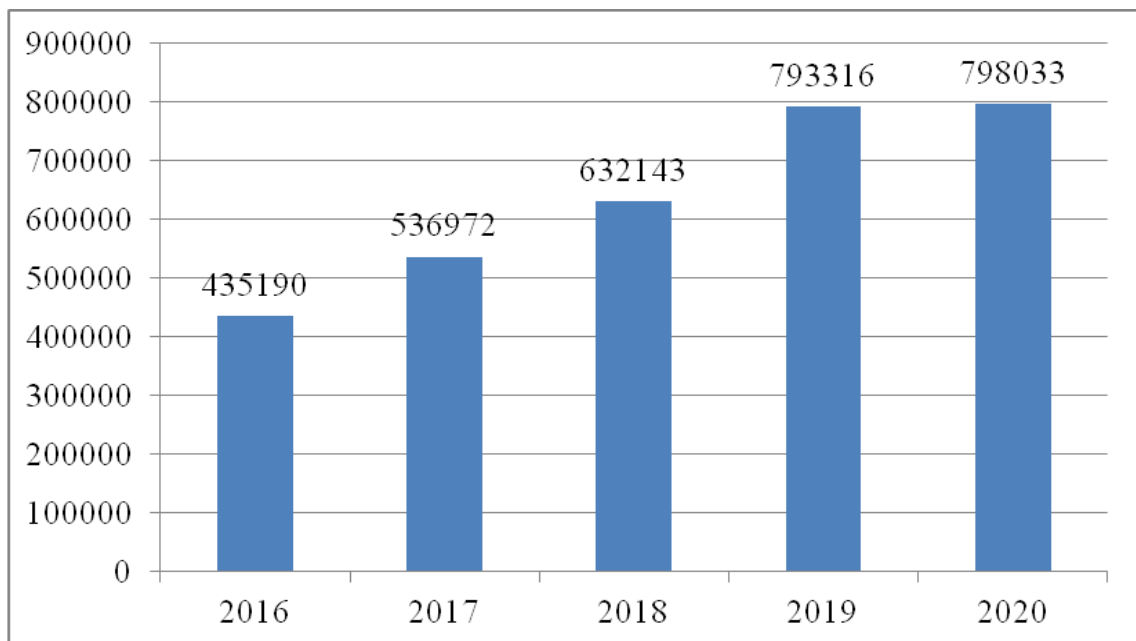

Рис.2.4. Динаміка обсягів виробництва продукції

ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річних звітів підприємства

Слід зазначити, що на досліджуваному підприємстві згідно звітних даних обсяги виробництва дорівнюють обсягам реалізації, що в певній мірі свідчить про виваженість збутової політики підприємства.

Проаналізуємо також основні техніко-економічні та фінансові показники діяльності суб'єкта господарювання у 2021-2023 роках (табл.2.7).

Таблиця 2.7

**Аналіз динаміки основних показників діяльності
ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки, тис. грн.**

Показники	Сума, тис. грн.			Відхилення, тис. грн.		Темп росту, %	
	2021	2022	2023	2022- 2021	2023- 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Основні засоби (на кінець періоду)	88732	97467	89238	8735	-8229	109,8	91,6
Грошові кошти (на кінець періоду)	196523	262297	225164	65774	-37133	133,5	85,8
Дебіторська заборгованість (на кінець періоду)	73359	80759	75076	7400	-5683	110,1	93,0
Власний капітал (на кінець періоду)	333972	403861	350285	69889	-53576	120,9	86,7
Кредиторська заборгованість (на кінець періоду)	26871	36100	34326	9229	-1774	134,3	95,1
Чистий фінансовий результат	58601	80746	105240	22145	24494	137,8	130,3

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними фінансової звітності підприємства

Як показують дані табл.2.7, досліджуване підприємство, не дивлячись на економічну кризу, викликану пандемією, має задовільний фінансовий стан. Так, за 2021-2023 роки чистий фінансовий результат суб'єкта господарювання зріс на 46639 тис. грн. або на 79,6%, що в основному обумовлено зростанням обсягів виробництва.

Грошові кошти також мали тенденцію до збільшення за 2021-2023 роки, проте у період 2021-2023 спостерігається певне зменшення даного показника на

37133 тис. грн.

Динаміка решти показників аналогічна грошовим коштам: зростання за весь період дослідження та зменшення у 2022-2023 роках.

Позитивним є перевищення дебіторської заборгованості ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» над величиною кредиторської в середньому за аналізований період у 2,2 рази, особливо зважаючи на зменшення дебіторської заборгованості у 2022-2023 роках.

Проведемо аналіз діяльності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» з точки зору впливу технологічних, соціальних, економічних та політичних чинників.

Таблиця 2.2

PEST-аналіз діяльності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»

Політичні (P)	Економічні (E)
1. Невизначеність політичної ситуації 2. Нестабільність та недосконалість податкового законодавства 3. Зниження рівня підтримки підприємства з боку держави 4. Посилення екологічного контролю за діяльністю підприємства 5. Експорт та імпорт продукції підприємства	1. Пандемія 2. Висока ймовірність нової фінансової кризи 3. Коливання валютного курсу 4. Інфляційні процеси в економіці 5. Інвестиційний клімат в країні
Соціальні (S)	Технологічні (T)
1. Створення належних умов праці 2. Наявність висококваліфікованих кадрів	1. Поява інноваційних технологій ведення підривних робіт 2. Постачання високоякісного обладнання іноземними партнерами 3. Стабільність роботи транспортних мереж

Примітка. Джерело: розроблено автором на основі [25,16,18]

Як показують результати PEST-аналізу, найбільший вплив наразі на діяльність досліджуваного підприємства мають політичні та економічні фактори. Саме ці чинники в першу чергу потрібно враховувати при коригуванні стратегії подальшого розвитку підприємства.

Проведемо також SWOT-аналіз діяльності ПАТ «ПВП

«Кривбасвибухпром» у досліджуваному періоді (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

SWOT - матриця діяльності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»

Можливості	Загрози
Активізація роботи з укладання нових договорів, спрямована на розширення ринків збуту Технологічна модернізація виробництва (комплексу виготовлення компонентів вибухових речовин) Доступність до державної підтримки	Обмеження діяльності, введені урядом у разі посилення карантинних заходів Зміна законодавства з екологічних питань Впровадження формульного ціноутворення на послуги з підривання руди Зміна вектору діяльності галузі: перехід на імпортовану продукцію
Сильні сторони	Слабкі сторони
Високий професіоналізм ТОП-менеджменту Виробництво власних вибухових речовин Наявність постійних замовників Нормальний фінансовий стан, не дивлячись на пандемію Високий рівень конкурентоспроможності на ринку Реалізація значних інвестиційних проектів	Високий рівень зносу основних засобів Залежність від обмеженого кола замовників Залежність від постачальників сировини та енергоресурсів Великі виробничі витрати Нестача кваліфікованих молодих кадрів Значний рівень дебіторської заборгованості Відносний рівень якості продукції

Примітка. Джерело: складено автором на основі вивчення діяльності підприємства та стану досліджуваної галузі

В результаті проведеного аналізу запропоновано використовувати поле «SO» («сильні сторони і можливості») як основу для розробки стратегії подальшого розвитку підприємства, тому що фактичний потенціал для розвитку знаходиться саме на перетині показників «сильні сторони» та «можливості». При цьому не можна ігнорувати і факторів, визначених в результаті аналізу в полях матриці: «ST» («сильні сторони і загрози»), «WO» («слабкі сторони і можливості»), а також поля «WT» («слабкі сторони і загрози»).

Проведемо аналіз формування фінансових результатів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки (табл.2.9).

Як бачимо, за досліджуваний період в цілому відбулося зростання

Аналіз формування фінансових результатів
ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Показники	Сума, тис. грн.			Відхилення, тис. грн.		Темп росту, %	
	2021	2022	2023	2022- 2021	2023- 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Чистий дохід від реалізації продукції	638386	793310	798033	154924	4723	124,27	100,60
Собівартість реалізованої продукції	542488	658158	621696	115670	-36462	121,32	94,46
Валовий прибуток (збиток)	95898	135125	176337	39227	41212	140,90	130,50
Інші операційні доходи	5849	7329	6768	1480	-561	125,30	92,35
Адміністративні витрати	37396	58392	61878	20996	3486	156,15	105,97
Інші операційні витрати	9782	13281	11969	3499	-1312	135,77	90,12
Фінансовий результат від операційної діяльності	54569	70781	128603	16212	57822	129,71	181,69
Фінансові витрати	3102	3743	4267	641	524	120,66	114,00
Фінансовий результат до оподаткування	71961	98785	128603	26824	29818	137,28	130,18
Витрати з податку на прибуток	13360	18039	23363	4679	5324	135,02	129,51
Чистий фінансовий результат	58601	80746	105240	22145	24494	137,79	130,33

Примітка. Джерело: Розроблено автором на основі річної фінансової звітності підприємства

чистого прибутку підприємства на 46639 тис. грн. або на 79,6%. Останнє свідчить про зростання рентабельності, передусім, операційної діяльності підприємства. На таку ситуацію мали вплив збільшення виручки від реалізації продукції та перевищення темпів зростання доходів над витратами

підприємства. Так, виручка від реалізації продукції ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки зросла на 159647 тис. грн. або на 25%. Собівартість продукції зросла пропорційно збільшенню виручки на 79208 тис. грн. або на 14,6%. Слід зазначити, що найбільшу частку у складі собівартості займали матеріальні витрати, що в цілому і вплинуло на тенденцію показника.

Зростання інших операційних доходів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» на 919 тис. грн. зумовлене збільшенням доходів від операційної оренди активів, операційної курсової різниці та реалізації інших оборотних активів.

Щодо адміністративних витрат, розмір яких за досліджуваний період збільшився на 24482 тис. грн., що становило 65,5% зростання, то останнє можна пояснити збільшенням витрат з обслуговування та управління підприємством, передусім, таких, як: загальні корпоративні витрати, витрати утримання апарату управління підприємством та витрати на утримання основних засобів адміністративного призначення. Згідно специфіки діяльності підприємства (виконання робіт на замовлення) підприємство не має витрат на збут. На 2187 тис. грн. або на 22,4% зросли інші операційні витрати підприємства. Згідно даних фінансової звітності таке збільшення зумовлено зростанням витрат на утримання об'єктів житлово-комунального та соціально-культурного призначення та інших витрат підприємства.

Відповідно до чинного законодавства підприємство є платником податку на прибуток, розмір якого за 2021-2023 роки у відповідності до загального зростання фінансового результату до оподаткування збільшився на 10003 тис. грн. або на 74,9%. Проте слід звернути увагу на період дослідження 2021-2023 роки, кризові роки, коли показники формування фінансового результату підприємства мали негативну тенденцію.

Проведений аналіз в розрізі характеристики підприємства вказує на те, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» в цілому є прибутковим та стійким підприємством. Проте для остаточного висновку необхідним є проведення більш глибокого аналізу фінансових показників з метою визначення існуючих ризиків в діяльності підприємства та впливу.

2.3. Аналіз складу активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»

Стабільність діяльності підприємства значною мірою залежить від того, яким майном він володіє, в які активи вкладено капітал і який дохід вони приносять. Під час аналізу активів підприємства необхідно дати оцінку обсягу, структури та динаміки оборотних та необоротних активів, їх відповідності вимогам технічного прогресу та оптимальним параметрам виробництва; вивчити технічний стан основних засобів, темпів, форм і способів їх оновлення; визначити рівень використання основних засобів і факторів, що на нього впливають. Значну увагу приділяють розрахунку впливу використання основних засобів на зміну обсягу виробництва та інші результативні показники діяльності підприємства, виявлення резервів підвищення ефективності використання оборотних та необоротних засобів. Джерелами інформації для аналізу активів є фінансова звітність підприємства, а саме: Ф№1 «Баланс «Звіт про фінансовий стан», Ф№2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід) та примітки до річної звітності.

На початку аналізу проведемо загальне оцінювання динаміки активів підприємства шляхом зіставлення темпів приросту активів з темпами росту фінансових результатів (табл.2.10).

Таблиця 2.10

Порівняльний аналіз динаміки активів і фінансових результатів ПАТ «ПВК «Кривбасвибухпром» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Показник	2021	2022	2023	Темп приросту, %	
				2022/ 2021	2023/ 2022
Середня величина активів	213075	251098	281876	17,8	12,3
Чистий дохід від реалізації продукції	367381	595293	435190	62	-26,9
Валовий прибуток	59602	90405	70592	51,7	-21,9

Примітка. Джерело: Розроблено автором на основі річної фінансової звітності підприємства

Як показують результати аналізу, у досліджуваному періоді ситуація постійно змінювалася. Так, у 2021–2022 роках ситуація була позитивною: темпи росту фінансових результатів перевищили темп росту активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром». Це вказує на те, що використання активів підприємства було ефективнішим, ніж у наступному періоді, де темп росту активів значно перевищував темпи росту чистої виручки та валового прибутку, що свідчить про зниження ефективності діяльності підприємства.

Зміна активів підприємства з урахуванням зіставлення зі зміною фінансових результатів, сама по собі є малоінформативною. Тому доцільно провести розгорнутий аналіз динаміки та структури активів досліджуваного підприємства за 2021-2023 роки (табл.2.11, 2.12).

Результати аналізу вказують, що за досліджуваний період відбулося зростання активів підприємства на 85613 тис. грн. або на 42,6%. Ситуація зумовлена зростанням оборотних активів підприємства на 94240 тис. грн. або на 101,5%. Розглянемо фактори, які вплинули на збільшення оборотних активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» у 2021-2023 роках.

Така ситуація пояснюється зростанням у складі оборотних активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» запасів, дебіторської заборгованості товарного характеру та грошових коштів.

Так, запаси підприємства за період, що досліджується, зросли на 7192 тис. грн. або на 59,6%. Така ситуація пояснюється зростанням у складі запасів товарів та виробничих запасів.

Негативним є зростання дебіторської заборгованості товарного характеру. Так, за 2021-2023 вона зросла на 20936 тис. грн. Слід зазначити, що дебіторська заборгованість підприємства не має забезпечення.

Грошові кошти підприємства за 2021-2023 роки мали тенденцію до зростання. Так, за цей період вони збільшилися на 71243 тис. грн. або на 442,9%.

Аналіз динаміки активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Показник	Сума станом на:				Відхилення, тис. грн.			Темп росту, %		
	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Необоротні активи, у т.ч.:	108464	107685	107515	99567	-779	-170	-7948	99,3	99,8	92,6
нематеріальні активи	41	54	21	13	13	-33	-8	131,7	38,9	61,9
незавершені капітальні інвестиції	207	7690	135	123	7483	-7555	-12	3715,0	1,8	91,1
основні засоби	108119	99844	107206	99332	-8275	7362	-7874	92,3	107,4	92,7
інвестиційна нерухомість	90	97	99	99	7	2	0	107,8	102,1	100,0
Оборотні активи, у т.ч.:	92852	117418	169482	187092	24566	52064	17610	126,5	144,3	110,4
запаси	12072	25138	25829	19264	13066	691	-6565	208,2	102,7	74,6
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	32687	47250	62068	53623	14563	14818	-8445	144,6	131,4	86,4
дебіторська заборгованість за розрахунками, в т.ч.:	30519	40238	32367	26376	9719	-7871	-5991	131,8	80,4	81,5
- за виданими авансами	2360	13537	9807	10049	11177	-3730	242	573,6	72,4	102,5
- з бюджетом	28159	26701	22560	16327	-1458	-4141	-6233	94,8	84,5	72,4
інша поточна дебіторська заборгованість	1208	1222	562	498	14	-660	-64	101,2	46,0	88,6
гроші та їх еквіваленти	16087	3569	48654	87330	-12518	45085	38676	22,2	1363,2	179,5
Разом	201046	225103	276997	286659	24057	51894	9662	112,0	123,1	103,5

Примітка. Джерело: Розроблено автором на основі річної фінансової звітності підприємства

Решта статей оборотних активів зазнала зменшення. Так, зменшилася на 4143 тис. грн. дебіторська заборгованість за розрахунками. У її складі таку тенденцію зумовило зменшення заборгованості за розрахунками з бюджетом з податку на прибуток на 42%. Натомість негативним є збільшення заборгованості за виданими авансами на 325,8%.

Слід зазначити, що підприємство значно ризикує, оскільки з огляду на низький рівень платоспроможності вітчизняних підприємств, що є замовниками послуг ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром», ця заборгованість може перетворитися у безнадійну.

Щодо необоротних активів підприємства, то за 2021-2023 роки вони зменшилися на 8897 тис. грн. або на 8,2%. Слід зазначити, що негативну динаміку необоротних активів зумовило зменшення майже за всіма статтями, а в основному - основних засобів (на 8787 тис. грн.). У їх складі зменшення обумовлено перевищенням вибутих основних засобів над тими, що надійшли: споруд, передавальних пристроїв та механізмів, інформаційних систем та персональних комп'ютерів.

Також спостерігається зменшення на протязі 2021-2023 років незавершених капітальних інвестицій – на 84 тис. грн. або на 40,6%.

Ситуація пояснюється зниженням інвестицій, що спрямовувалися на придбання основних засобів.

Зменшилися і нематеріальні активи на 28 тис. грн., що обумовлено зменшенням кількості діючих ліцензій на проведення вибухових робіт.

Зросла лише інвестиційна нерухомість – на 10%.

Проведемо аналіз структури активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за досліджуваний період (табл.2.12). Структура активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» зазнавала постійних змін на протязі 2018-2020 років. Так, на початку 2021 року підприємство мало структуру активів типову для підприємств гірничодобувної галузі, а саме: переважну частку у структурі активів за вказаний період займали необоротні активи –53,9%. Проте решта періоду характеризується переважанням оборотних активів, частка яких

**Аналіз структури активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»
за 2021-2023 роки, %**

Показник	Питома вага станом на:				Відхилення питомої ваги, % п.		
	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023	2021	2022	2023
Необоротні активи, у т.ч.:	53,9	47,8	38,8	34,7	-6,1	-9,0	-4,1
нематеріальні активи	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
незавершені капітальні інвестиції	0,2	7,1	0,1	0,1	7,0	-7,0	0,0
основні засоби	99,7	92,7	99,7	99,8	-7,0	7,0	0,1
інвестиційна нерухомість	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Оборотні активи, у т.ч.	46,1	52,2	61,2	65,3	6,1	9,0	4,1
запаси	13,0	21,4	15,2	10,3	8,4	-6,2	-4,9
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	35,2	40,2	36,6	28,7	5,0	-3,6	-8,0
дебіторська заборгованість за розрахунками, в т.ч.:	32,9	34,3	19,1	14,1	1,4	-15,2	-5,0
- за виданими авансами	7,7	33,6	30,3	38,1	25,9	-3,3	7,8
- з бюджетом	92,3	66,4	69,7	61,9	-25,9	3,3	-7,8
інша дебіторська заборгованість	1,3	1,0	0,3	0,3	-0,3	-0,7	-0,1
гроші та їх еквіваленти	17,3	3,0	28,7	46,7	-14,3	25,7	18,0
Разом	100	100	100	100	X	X	X

Примітка. Джерело: Розроблено автором на основі річної фінансової звітності підприємства

коливалася за період початок 2022 року – кінець 2023 року в межах 52,2% - 65,3% пп. Зменшення необоротних активів в абсолютному вигляді зумовило зниження частки останніх у структурі активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» на 19,2% п. Зокрема у складі необоротних активів спостерігається зменшення частки незавершених капітальних інвестицій на 0,1% п. Основні засоби займали найбільшу частку у структурі необоротних активів підприємства у досліджуваному періоді: 92,7% - 99,8% пп.

Зростання оборотних активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» в абсолютному вимірі зумовило відповідне збільшення частки даної статті в активах підприємства - на 19,2%.

Найбільшу частку у складі оборотних активів підприємства у 2020-початок 2023 років займала дебіторська заборгованість товарного і нетоварного характеру.

Так, незважаючи на зростання в абсолютному виразі частка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги зменшилася на 6,5% п.

Дебіторська ж заборгованість за розрахунками відображає пропорційну динаміку як абсолютного, так і відносного розміру: на ряду із загальним зменшенням статті зменшилася і її питома вага у структурі оборотних активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» на 18,8% п.

Щодо складу самої дебіторської заборгованості за розрахунками, то на протязі всього періоду дослідження найбільшу частку у її структурі займала заборгованість з бюджетом за податком на прибуток.

Хоча через часткове погашення даної заборгованості державою питома вага статі зменшилася на 30,4% п. Друге місце у складі оборотних активів протягом 2021 – початку 2023 років займали грошові кошти, питома вага яких, через зростання в абсолютному вимірі, збільшилася з 17,3% до 46,5% п.

Проведемо аналіз ліквідності балансу підприємства, сутність якого полягає в порівнянні активів, згрупованих за ступенем спадної ліквідності, з короткостроковими зобов'язаннями за пасивами, що групуються за ступенем терміновості їхнього погашення (табл.2.13).

За даними табл. 2.13 можна зробити висновок, що баланс підприємства був абсолютно ліквідним лише на початку 2023 року.

Протягом решти періодів баланс підприємства не був абсолютно ліквідним, оскільки необхідною умовою ліквідності є виконання перших трьох нерівностей.

Таблиця 2.13

Аналіз ліквідності балансу ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Показ- ник	Активи				Показ- ник	Пасиви				Платіжний надлишок/нестача (+,-)					
	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023		01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023		
A1	16087	3569	48654	87330	П1	22586	24402	27795	11974	6499	20833	-20859	-75356		
A2	63206	87488	94435	79999	П2	2919	3613	4585	4658	-60287	-83875	-89850	-75341		
A3	12074	25139	25830	19266	П3	21530	21115	24499	26988	9456	-4024	-1331	7722		
A4	108464	107685	107515	99567	П4	154011	175973	220118	243039	45547	68288	112603	143472		
Баланс	201046	225103	276997	286659	Баланс	201046	225103	276997	286659	X	X	X	X		
01.01.2021				01.01.2022				01.01.2023				31.12.2023			
A1 ≤ П1				A1 ≤ П1				A1 ≥ П1				A1 ≥ П1			
A2 ≥ П2				A2 ≥ П2				A2 ≥ П2				A2 ≥ П2			
A3 ≤ П3				A3 ≥ П3				A3 ≥ П3				A3 ≤ П3			
A4 ≤ П4				A4 ≤ П4				A4 ≤ П4				A4 ≤ П4			

Примітка. Джерело: Розроблено автором на основі річної фінансової звітності підприємства

Четверта нерівність має балансуєчий характер; її виконання свідчить про наявність у підприємства власних оборотних коштів. Так, за досліджуваний період спостерігається нестача повільно реалізованих активів для покриття довгострокових зобов'язань. При цьому нестача коштів за однією групою активів компенсується їх надлишком в іншій групі лише за вартістю, оскільки в реальній платіжній ситуації менш ліквідні активи не можуть замінити більш ліквідні.

Більш детальним є аналіз ліквідності за допомогою наступних коефіцієнтів: абсолютної ліквідності; критичної ліквідності; поточної ліквідності. Результати розрахунків для ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром», а також нормативні значення коефіцієнтів наведено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

**Аналіз показників ліквідності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»
за 2021-2023 роки**

Показник	Станом на:				Відхилення		
	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023	2021	2022	2023
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,63	0,13	1,50	5,25	-0,50	1,38	3,75
Коефіцієнт критичної ліквідності	3,11	3,25	4,42	10,06	0,14	1,17	5,64
Коефіцієнт поточної ліквідності	3,64	4,19	5,23	11,25	0,55	1,04	6,01

Примітка. Джерело: Розроблено автором на основі річної фінансової звітності підприємства

Як показують дані табл.2.14, на протязі досліджуваного підприємство було абсолютно ліквідним, оскільки всі показники виходили за межі нормативних значень. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився за досліджуваний період на 4,62. Така ситуація свідчить про здатність підприємства покривати свої короткострокові борги за рахунок власних коштів, оскільки темпи зростання грошових коштів та їх еквівалентів перевищують

темпи зростання поточних зобов'язань. Але з огляду на масштаби та специфіку діяльності оцінюваного підприємства, накопичення великих сум грошових коштів є свідченням зниження ефективності їх використання. Тому для оцінки ліквідності більше інформаційне значення має коефіцієнт поточної ліквідності. Значення коефіцієнта поточної ліквідності за 2021-2023 роки збільшилося на 7,61. Це вказує, що у зазначені періоди ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» мало можливість повного покриття поточних зобов'язань поточними активами.

Коефіцієнт критичної ліквідності у 2021 - 2023 роках перевищував встановлений норматив в середньому в 8,8 разів. Показник на протязі досліджуваного періоду збільшився на 6,95. Така динаміка показника вказує на зростання рівня платіжних можливостей підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами.

Оцінка ділової активності дозволяє дослідити результативність управління і ефективність використання підприємством власних коштів, оскільки інтенсивність обігу коштів, тобто швидкість перетворення їх на готівку, безпосередньо впливає на платоспроможність підприємства.

У табл. 2.15 наведено результати розрахунку основних показників, що характеризують ділову активність базового підприємства.

Динаміка показників ділової активності свідчить про уповільнення оборотності більшості показників, що негативно впливає на оцінку ризику діяльності підприємства. Так, коефіцієнт загальної оборотності активів свідчить про те, що у 2023 році повний цикл виробництва почав здійснюватися у 0,04 рази повільніше, ніж у 2021 році, що становило уповільнення на 5 днів. Ефективність використання коштів на підприємстві знизилася.

Коефіцієнт оборотності поточних активів також свідчить про уповільнення вивільнення грошових коштів вкладених в оборотні активи – на 13 днів. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів через зростання останніх в абсолютному вимірі зменшився у 2,42 рази, тобто реалізація запасів і перетворення їх у грошову форму відбувається повільніше на 3 дні.

Аналіз показників ділової активності

ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за період 2021-2023 роки

Показники	2021 рік (днів)	2021 рік (разів)	2022 рік (днів)	2022 рік (разів)	2023 рік (днів)	2023 рік (разів)	Відхилення			
							днів		разів	
							2022-2021	2023-2022	2022-2021	2023-2022
Коефіцієнт загальної оборотності активів	204	1,76	200	1,80	209	1,72	-4	9	0,04	-0,08
Коефіцієнт оборотності поточних активів	152	2,37	156	2,31	165	2,18	4	9	-0,06	-0,13
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	21	17,34	18	19,84	24	14,92	-3	6	2,50	-4,92
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	38	9,39	35	10,29	35	10,24	-3	0	0,90	-0,05
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	11	33,35	13	26,95	16	22,66	3	3	-6,40	-4,29

Примітка. Джерело: розраховано автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Не можна сказати, що позитивною є і динаміка показника оборотності кредиторської заборгованості, термін обороту якої уповільнився за 2021-2023 роки на 5 днів. Єдиною позитивною динамікою є динаміка оборотності дебіторської заборгованості, яка зросла у 0,85 разів. В цілому аналіз показників оборотності обох видів заборгованостей вказує, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» у періоді, що досліджується, знаходилося не у вигідному положенні по відношенню до кредиторів. Так, у 2021 році підприємству необхідно було сплачувати свої борги на 11 день при тому, що кошти від дебіторів надходили на підприємство лише на 38 день. А у 2023 році кошти від

дебіторів надходили на 35 день, а розраховуватися із кредиторами необхідно на 16 день.

Для забезпечення відтворення основних виробничих засобів важливе значення має вивчення їхнього стану та використання. Показники стану й ефективності використання основних засобів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» представлені у наступних таблицях (табл. 2.16, 2.17).

Таблиця 2.16

**Аналіз стану використання основних засобів
ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки**

Показники	Станом на:				Відхилення		
	01.01.21	01.01.22	01.01.23	31.12.23	2021	2022	2023
Коефіцієнт зносу	0,82	0,83	0,02	0,09	0,01	-0,82	0,07
Коефіцієнт придатності	0,18	0,17	0,98	0,91	-0,01	0,82	-0,07
		2021	2022	2023		2022- 2021	2023- 2022
Фондоозброєність		151,1	152,7	154,1		1,6	1,4

Примітка. Джерело: розраховано автором за даними річної фінансової звітності підприємства

З табл.2.16 видно, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» має позитивну тенденцію використання основних засобів, а їх рівень свідчить про придатність більшої їх частини до здійснення виробництва. Так, фондоозброєність у 2021-2023 роках збільшувалася, що вказує на зростання вартості основних засобів, які припадають на одного робітника. Зменшення у 2021-2023 роках зносу основних засобів позитивно позначилося на економічній ефективності підприємства. В цілому ж протягом періоду, що розглядається, спостерігалась тенденція до зростання рівня придатності основних засобів підприємства, що характеризує покращення технічного стану машин та обладнання. Коефіцієнт зносу основних засобів зменшився, що позитивно впливає на виробництво.

Доцільно також провести аналіз ефективності використання основних засобів підприємства, результати якого наведено у табл.2.17.

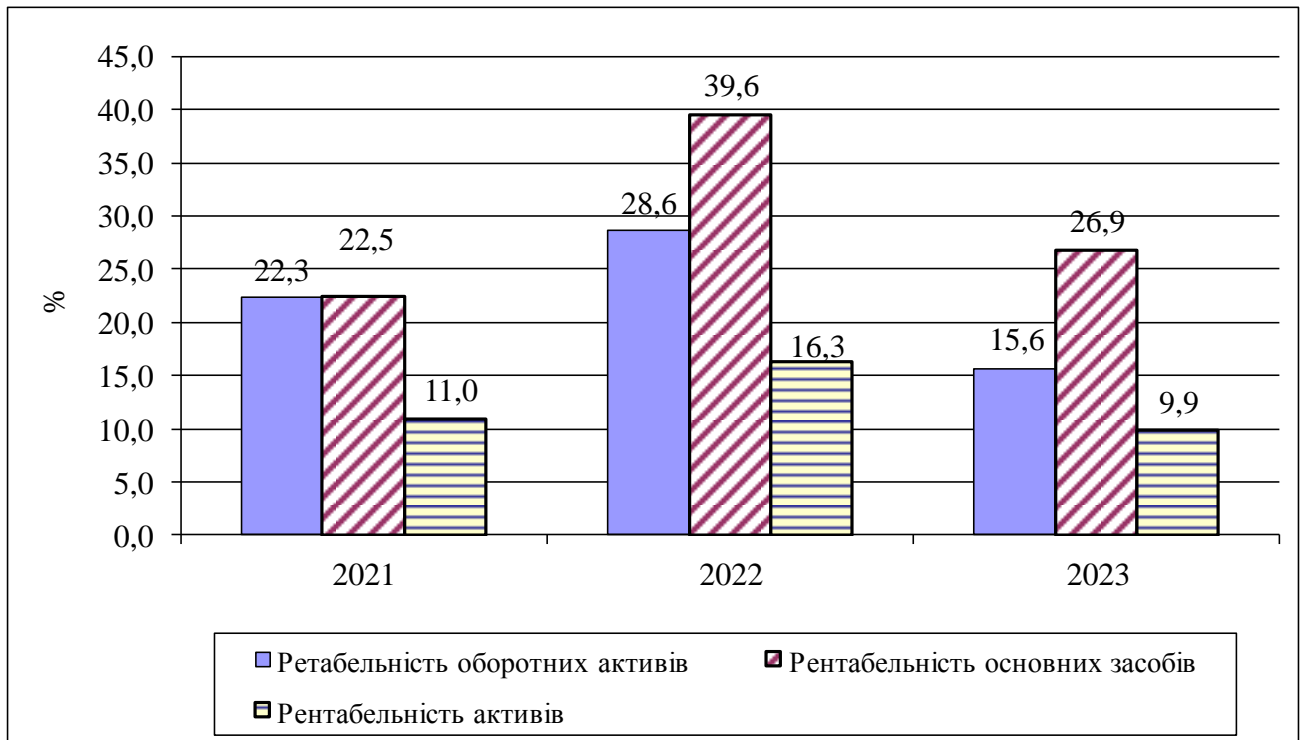
**Аналіз ефективності використання основних засобів
ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром» за 2021-2023 роки**

Показники	2021	2022	2023	Відхилення	
				2022-2021	2023-2022
Коефіцієнт оновлення	0,00	0,01	0,00	0,01	-0,01
Коефіцієнт вибуття	0,00	0,83	0,00	0,83	-0,83
Фондомісткість	0,28	0,17	0,24	-0,11	0,06
Фондовіддача	3,53	5,75	4,21	2,22	-1,54
Рентабельність основних засобів, %	22,53	39,58	26,89	17,05	-12,70

Примітка. Джерело: розраховано автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Як показали результати аналізу, відбулося відносне зростання ефективності використання основних засобів на ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром» у 2021-2022 роках. Так, зростання фондовіддачі за вказаний період вказує на зростання ефективності використання засобів праці, тобто на одиницю основних виробничих засобів виробляється на 0,68 грн. більше готової продукції. Це стосується і показника рентабельності основних засобів, який вказує на зростання рівня чистого прибутку на одну гривню основних засобів за 2021-2023 роки на 4,36 грн. Відбулося зниження фондомісткості у 2021-2023 роках на 0,05. Така тенденція вказує на поступове зменшення вартості основних засобів на виробництво одиниці продукції, що є позитивним. Коефіцієнт оновлення та вибуття основних засобів вказують на негативну ситуацію на підприємстві, а саме: відсутність оновлення та списання застарілих основних засобів. Проте у 2022 році аналіз показав на позитивну ситуацію відносно списання: вибуло основних засобів на суму 498745 тис. грн. Проте це одиничний випадок, який не дає можливості позитивно оцінювати стан ефективності використання основних засобів на досліджуваному підприємстві.

Проаналізуємо також рентабельність активів підприємства у 2021-2023 роках (рис.2.5).

**Рис.2.5. Динаміка рентабельності активів ПАТ «ПВП
«Кривбасвибухпром» у 2021-2023 роках, %**

Примітка. Джерело: розраховано автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Як показав аналіз за досліджуваний період рентабельність підприємства дещо. Так, рентабельність активів у 2021 році становила 11%, а вже у 2023 році цей показник зменшився до рівня 9,9%, тобто на 1,1%. Негативна динаміка показника свідчить про зниження ефективності використання активів підприємства. А значні коливання показника є свідченням незбалансованої політики управління активами підприємства.

Як видно з рис.2.5, рентабельність основних засобів підприємства була високою у 2021-2023 роках. Крім того, простежується зростання показника на 4,4%. Тобто, за досліджуваний період рівень прибутку, що одержує підприємство на 1 грн. вкладену в основні засоби збільшився.

Зниження рентабельності оборотних активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» на 6,7% вказує на зниження частки прибутку підприємства, отриманого за період, від вартості оборотних активів.

Таким чином, аналіз активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» показав на позитивну динаміку останніх. Підприємство є абсолютно ліквідним, проте спостерігається неефективність використання грошових коштів. Підприємство має незадовільні умови комерційного кредитування та низький рівень ефективності використання основних засобів. Значні коливання окремих фінансових показників та статей балансу вказують на порушення плановості в політиці управління активами.

2.4. Аналіз пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»

Аналіз пасивів підприємства доцільно починати із оцінки динаміки джерел фінансування майна, який показує тенденції окремих складових пасивів в розрізі окремих статей.

Аналіз динаміки джерел фінансування майна ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки наведено в табл.2.13.

Як показали результати аналізу, за 2021-2023 роки відбулося зростання пасивів на 85613 тис. грн. або на 42,6%. На таке зростання значною мірою вплинуло збільшення власного капіталу та довгострокових зобов'язань та забезпечень. Розглянемо, за рахунок яких факторів відбулося зростання зазначених розділів. Так, власний капітал ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» в абсолютному вимірі за 2021-2023 роки збільшився на 89028 тис. грн. або на 57,8%. У складі власного капіталу таке зростання у періоді, що досліджується, було зумовлено збільшенням нерозподіленого прибутку.

Капітал у дооцінках підприємства зменшився на 4500 тис. грн. Така ситуація викликана негативним ефектом переоцінки залишку резерву по виплаті пільгових пенсій за мінусом відстроченого податку на прибуток, пов'язаного з сукупним доходом, та капіталу у дооцінках необоротних активів та відстроченого податку на прибуток, пов'язаного з іншим сукупним доходом.

Аналіз динаміки джерел фінансування ПАТ «ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки, тис. грн.

Показник	Станом на:				Відхилення, тис. грн.			Темп росту, %		
	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Власний капітал, у т.ч.:	154011	175973	220118	243039	21962	44145	22921	114,3	125,1	110,4
зареєстрований капітал	97022	97022	97022	97022	0	0	0	100,0	100,0	100,0
капітал у дооцінках	641	-824	1906	-3859	-1465	2730	-5765	-128,5	-	-
резервний капітал	14503	14503	14503	14503	0	0	0	100,0	100,0	100,0
нерозподілений прибуток	41845	65272	106687	135373	23427	41415	28686	156,0	163,4	126,9
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, в т.ч.:	21530	21115	24499	26988	-415	3384	2489	98,1	116,0	110,2
відстрочені податкові зобов'язання	2304	1787	6493	6098	-517	4706	-395	77,6	363,3	93,9
пенсійні зобов'язання	19226	19328	18006	20890	102	-1322	2884	100,5	93,2	116,0
Поточні зобов'язання і забезпечення, в т.ч.:	25505	28015	32380	16632	2510	4365	-15748	109,8	115,6	51,4
Поточна кредиторська заборгованість за:	22586	24402	27795	11974	1816	3393	-15821	108,0	113,9	43,1
- товари, роботи, послуги	17714	18958	21908	6293	1244	2950	-15615	107,0	115,6	28,7
- розрахунками з бюджетом	2068	2098	2602	3018	30	504	416	101,5	124,0	116,0
- зі страхування	641	877	292	522	236	-585	230	136,8	33,3	178,8
- з оплати праці	1555	1861	2365	2098	306	504	-267	119,7	127,1	88,7
- за одержаними авансами	5	10	34	43	5	24	9	200,0	340,0	126,5
- за розрахунками з учасниками	603	598	594	0	-5	-4	-594	99,2	99,3	-
Поточні забезпечення	2834	3510	4472	4656	676	962	184	123,9	127,4	104,1
Інші поточні зобов'язання	85	103	113	2	18	10	-111	121,2	109,7	1,8
Разом	201046	225103	276997	286659	24057	51894	9662	112,0	123,1	103,5

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Змін у статутному капіталу та резервному капіталі протягом періоду дослідження не відбувалося.

У складі довгострокових зобов'язань збільшення розділу на 5458 тис. грн. або на 25,4% обумовлено зростанням відстрочених податкових зобов'язань і пенсійних забезпечень. Зокрема, зростання відстрочених податкових зобов'язань на 164,7% за 2021-2023 роки зумовлено зростанням відстрочених виплат з податку на прибуток і переоцінкою неvirобничих основних засобів.

Пенсійні зобов'язання зросли на 1664 тис. грн., що викликано зростанням зобов'язань по виплаті вихідної допомоги при звільненні працівника на пенсію та зобов'язань при виплаті пільгових пенсій.

Щодо динаміки поточних зобов'язань та забезпечень, то останні зменшилися за 2021-2023 роки на 8873 тис. грн. або на 34,8%.

У складі поточних зобов'язань ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» зазначена динаміка викликана зменшенням:

- кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги - на 11421 тис. грн. або на 64,5%;

- поточних зобов'язань зі страхування (на 119 тис. грн. або на 18,6%) та з учасниками (на 603 тис. грн.). Слід зазначити, що на кінець 2023 року даний вид заборгованості було повністю ліквідовано.

Проте спостерігається зростання зобов'язань за такими статтями, як:

- за розрахунками з бюджетом на 45,9%;
- з оплати праці на 543 тис. грн. або на 34,9%;
- за одержаними авансами на 38 тис. грн.

Проведемо аналіз структури джерел фінансування базового підприємства (табл.2.14).

Як показують дані аналізу, за досліджуваний період на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» переважали власні джерела фінансування. Так, спостерігається поступове зростання частки власних коштів у структурі пасивів: з 76,6% на початку 2020 року до 84,8% наприкінці 2023 року, що є

**Аналіз структури джерел фінансування ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»
за 2021-2023 роки, %**

Показник	Питома вага станом на:				Відхилення питомої ваги, % п.		
	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	31.12. 2023	2021	2022	2023
Власний капітал, у т.ч.:	76,6	78,2	79,5	84,8	1,6	1,3	5,3
зареєстрований капітал	63,0	55,1	44,1	39,9	-7,9	-11,1	-4,2
резервний капітал	9,4	8,2	6,6	6,0	-1,2	-1,7	-0,6
нерозподілений прибуток	27,2	37,1	48,5	55,7	9,9	11,4	7,2
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, у т.ч.:	10,7	9,4	8,8	9,4	-1,3	-0,5	0,6
відстрочені податкові зобов'язання	10,7	8,5	26,5	22,6	-2,2	18,0	-3,9
пенсійні зобов'язання	89,3	91,5	73,5	77,4	2,2	-18,0	3,9
Поточні зобов'язання і забезпечення, в т.ч.:	12,7	12,4	11,7	5,8	-0,2	-0,8	-5,9
Поточна кредиторська заборгованість за:	88,6	87,1	85,8	72,0	-1,5	-1,3	-13,8
- товари, роботи, послуги	78,4	77,7	78,8	52,6	-0,7	1,1	-26,3
- розрахунками з бюджетом	9,2	8,6	9,4	25,2	-0,6	0,8	15,8
- зі страхування	2,8	3,6	1,1	4,4	0,8	-2,5	3,3
- з оплати праці	6,1	6,6	7,3	12,6	0,5	0,7	5,3
- за одержаними авансами	0,0	0,0	0,1	0,4	0,0	0,1	0,2
- за розрахунками з учасниками	2,7	2,5	2,1	0,0	-0,2	-0,3	-2,1
Поточні забезпечення	11,1	12,5	13,8	28,0	1,4	1,3	14,2
Інші поточні зобов'язання	0,3	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0	-0,3
Разом	100	100	100	100	X	X	X

Примітка. Джерело: розраховано автором за даними річної фінансової звітності підприємства

позитивним, оскільки підприємство стає більш фінансово незалежним від зовнішніх джерел фінансування.

У складі власного капіталу найбільшу частку у 2021 році займав статутний капітал: 63% та 55,1% відповідно. У решті періоду найбільшу частку займав нерозподілений прибуток, частка якого коливалася в межах 27,2% - 55,7% пп. Тобто спостерігається зростання питомої ваги зазначеної

статті на 28,5% п.

Не дивлячись на зростання в абсолютному виразі частка довгострокових зобов'язань підприємства знизилася на 1,3% п. за 2021-2023 роки. На протязі всього періоду дослідження найбільшу питому вагу у складі довгострокових зобов'язань і забезпечень підприємства мали пенсійні зобов'язання.

Частка поточних зобов'язань і забезпечень підприємства у структурі пасивів коливалася в межах 5,8% - 12,7%. Спостерігається зменшення питомої ваги даного розділу у 2021-2023 роках на 6,9% п.

Якщо говорити про структуру поточних зобов'язань, то у досліджуваному періоді на першому місці була кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, частка якої зменшилася на 25,9% п.

Друге місце посідали поточні забезпечення: частка даної статті коливалася в межах 11,1% - 28% пп.

На третьому місці – заборгованість за розрахунками з бюджетом: 8,6% - 25,2%. Частка даної статті у структурі поточних зобов'язань зросла за досліджуваний період на 16% п.

Однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, що визначає стабільність діяльності підприємства у довгостроковій перспективі є фінансова стійкість. Вона пов'язана з загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів і інвесторів. Фінансова стійкість підприємства являє собою надійно гарантовану платоспроможність, незалежність від випадків ринкової кон'юнктури і поводження партнерів.

Результати розрахунків показників фінансової стійкості базового підприємства відображено у табл. 2.15.

Результати аналізу вказують, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» має низький рівень ризику втрати фінансової стійкості, оскільки у різні періоди фінансові коефіцієнти коливалися навколо нормативних значень. Так, зменшення коефіцієнту незалежності за 2021-2023 роки на 0,05 свідчить про

**Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «ПВП
«Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки**

Коефіцієнт	На 01.01. 2021	На 01.01. 2022	На 01.01. 2023	На 31.12. 2023	Відхилення		
					2021	2022	2023
Автономії	0,85	0,85	0,83	0,80	0,00	-0,02	-0,03
Заборгованості	0,15	0,15	0,17	0,20	0,00	0,02	0,03
Лівереджу	0,18	0,18	0,20	0,25	0,00	0,02	0,05
Залучення довгострокових позикових коштів	0,09	0,09	0,08	0,10	-0,01	0,00	0,02
Власні оборотні кошти, тис.грн.	185994	242723	301685	258740	56729	58962	-42945
Маневреності	0,67	0,73	0,75	0,74	0,06	0,02	-0,01
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,25	0,31	0,45	0,46	0,06	0,14	0,01

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

певне зниження рівня фінансової незалежності. Проте таке зменшення є незначним.

Можна зробити висновок, що підприємство в середньому за період на 83% фінансується за рахунок власного капіталу.

Зворотнім до коефіцієнта незалежності є показник заборгованості. Динаміка даного показника (зростання на 0,05) доводить зроблений вище висновок відносно переважання у фінансуванні підприємства власного капіталу та незначне зростання частки зовнішнього фінансування.

Показник фінансової незалежності доповнює коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів (лівереджу). Цей коефіцієнт показує скільки позикових коштів залучило підприємство на 1 грн. вкладених у активи власних коштів.

Нормальним вважається співвідношення 1:2, при якому одна третина загального фінансування сформована за рахунок залучених коштів. Нормальне обмеження для цього показника менше 1.

У нашому випадку показник знаходиться в межах нормативу, хоча і простежується його зростання в динаміці на 0,07.

Проведені розрахунки вказують на позитивне значення ВОК підприємства на протязі всього досліджуваного періоду.

Така ситуація означає, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» генерує більше постійних ресурсів, ніж це необхідно для фінансування постійних активів.

Цей надлишок може бути використаний для покриття інших потреб підприємства. Крім того, за 2021-2023 роки спостерігається зростання рівня даного показника на 72746 тис. грн., що є позитивним і означає відсутність або низьку ймовірність ризику втрати фінансової незалежності.

Важливою характеристикою стійкості фінансового стану є коефіцієнт маневрування. Цей коефіцієнт показує, яка частка власних коштів підприємства знаходиться в мобільній формі, що дозволяє більш або менш маневрувати ними.

У даному випадку показник знаходиться в межах нормативу, спостерігається позитивна тенденція – за 2021-2023 роки коефіцієнт збільшився на 0,07. Це означає забезпечення власних поточних активів власним капіталом, що є гарантією стійкості фінансового стану.

Значення коефіцієнту маневрування позитивно характеризує фінансовий стан ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром».

Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей за досліджуваний період був меншим за 1. Проте тенденція до зростання показника (на 0,21) є негативною і свідчить про те, що кошти від дебіторської заборгованості можуть не покрити кредиторську заборгованість підприємства в повному обсязі.

Далі проведемо аналіз показників рентабельності власного та залученого капіталу ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021 - 2023 роки. Результати розрахунків зведено до наступної таблиці.

**Оцінка показників рентабельності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за
період 2021-2023 роки, %**

Показник	Період			Відхилення	
	2021	2022	2023	2022- 2021	2023- 2022
Рентабельність продажу	8,55	8,92	16,11	0,37	7,19
Рентабельність власного капіталу	19,12	21,89	27,91	2,77	6,02
Рентабельність активів	16,20	18,33	22,74	2,14	4,41
Рентабельність поточних активів	21,73	23,49	28,76	1,76	5,27
Рентабельність інвестованого капіталу	17,39	20,03	25,34	2,64	5,31

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Як показують розрахунки, ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» в цілому за досліджуваний період було рентабельним, крім того, простежується тенденція до зростання рівня прибутковості останнього. Зважаючи на те, що діяльність підприємства підлягає значному впливу з боку основних замовників послуг, рівень показників рентабельності в цілому є нормальним.

Рентабельність активів, яка показує скільки прибутку підприємства припадає на 1 гривню активів, за 2021-2023 роки зросла на 6,55%. Аналогічна тенденція спостерігається і за таким показником, як рентабельність власного капіталу, що за 2021-2023 роки збільшився на 8,79%. Рентабельність інвестованого капіталу за своєю тенденцією та розмірами не дуже відрізняється від зазначених вище показників. За період 2021-2023 роки цей показник збільшився на 7,95%, що є позитивним, оскільки віддача від вкладених у підприємство коштів зросла.

Рентабельність продажу, що характеризує ефективність виробничо-господарської діяльності досліджуваного суб'єкта господарювання, за 2021-2023 роки також збільшилась (на 7,57%), але значення менше 20%, що для такого масштабного підприємства є незначним, і говорить про низьку ефективність виробничої діяльності досліджуваного підприємства.

Висновки до розділу 2

Досліджуване підприємство ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» спеціалізується на наданні послуг промислового характеру з дроблення гірничої маси на відкритих гірничих виробках вибуховим способом і здійснює спеціальні підривні роботи з руйнування будинків і споруд, металоконструкцій, що підлягають демонтажу, зміцнення ґрунтів і матеріалів, проведення підривних робіт при проходці каналів, виробництва контурного підривання.

Аналіз діяльності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» свідчить про наступне: виробнича структура комбінату є технологічною, тому що основні цехи спеціалізуються на виконанні основної частини технологічного процесу, тобто діють за принципом технологічної однорідності. Управління підприємством здійснюється з максимальним врахуванням особливостей його роботи.

Проведений в роботі аналіз показав на зростання за досліджуваний період капіталу підприємства на 85613 тис. грн. або на 42,6%. Така ситуація є свідченням зростання економічного потенціалу підприємства. Зростання активів у періоді, що досліджується, зумовлене зростанням як в абсолютному вимірі, так і у відносному оборотних активів підприємства. Так, за 2021-2023 роки оборотні активи зросли на 94240 тис. грн. або на 101,5%, що обумовило зростання питомої ваги даного розділу активів на 19,2% п. Слід зазначити, що позитивну динаміку оборотних активів зумовило в збільшення запасів (на 7192 тис. грн. або на 59,6%), дебіторської заборгованості товарного характеру (на 20936 тис. грн.) та грошових коштів (на 71243 тис. грн. або на 442,9%).

Структура активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» зазнавала постійних змін на протязі 2021-2023 років. Так, на початку 2021 року підприємство мало структуру активів типову для підприємств гірничодобувної галузі, а саме: переважну частку у структурі активів за

вказаний період займали необоротні активи – 53,9%.

За період дослідження необоротні активи підприємства зменшилися на 8897 тис. грн. або на 8,2%. На таку динаміку вплинуло зменшення основних засобів, нематеріальних активів та незавершених капітальних інвестицій.

На позитивну динаміку пасивів підприємства вплинуло зростання власного капіталу та довгострокових зобов'язань та забезпечень. Так, власний капітал підприємства збільшився за 2021-2023 роки на 89028 тис. грн. або на 57,8%. У складі власного капіталу таке зростання у періоді, що досліджується, було зумовлено збільшенням нерозподіленого прибутку. Дана група пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» займала найбільшу частку у їх складі на протязі періоду дослідження.

У складі власного капіталу найбільшу частку на протязі всього періоду дослідження (окрім початку 2021 року) займав нерозподілений прибуток, частка якого коливалася в межах 27,2% - 55,7% пп. Тобто спостерігається зростання питомої ваги зазначеної статті на 28,5% п.

Поточні зобов'язання та забезпечення ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки зменшилися на 8873 тис. грн. або на 34,8%. В цілому таку тенденцію слід розцінювати як позитивну, оскільки зменшення заборгованості підприємства підвищує рівень фінансової незалежності.

Оцінка показників оборотності підприємства показала на погіршення ситуації на підприємстві, оскільки більшість показників ділової активності продемонстрували тенденцію до уповільнення оборотності. Крім того, підприємство знаходиться у не вигідному становищі щодо умов комерційного кредитування, оскільки кошти від дебіторів надходять пізніше, ніж йому необхідно сплачувати власні борги.

Результати аналізу ліквідності базового підприємства показали на те, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» було абсолютно ліквідним у 2021-2023 роках. Проте значне перевищення нормативів ліквідності вказує на неефективність використання грошових коштів підприємством.

Позитивним є стан та динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром» за результатами 2021 – 2023 років. Зокрема коефіцієнт автономії збільшився на 0,08 та вказує, що підприємство на 85% фінансується за рахунок власного капіталу.

Результати аналізу показали, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром» має позитивну тенденцію використання основних засобів, а з початку 2023 року їх рівень свідчить про придатність більшої їх частини до здійснення виробництва. Проте спостерігається незадовільний стан ефективності використання основних засобів на ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром» у 2021-2023 роках. Зокрема, це стосується показників оновлення та вибуття, які майже весь досліджуваний період знаходилися на позначці «0».

Через зростання за 2021-2023 роки чистого прибутку підприємства відбулося зростання майже усіх показників рентабельності.

Проте результати оцінки активів та пасивів показали наявність на підприємстві порушення плановості в управлінні активами та джерелами фінансування. Крім того, ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром» неефективно використовує грошові кошти, є порушеною структура капіталу. Тому доцільно переглянути та внести певні корективи в політику управління активами і пасивами ПАТ «ПВП «Кривбасвибхпром».

РОЗДІЛ 3

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ ПАТ «ЛВП «КРИВБАСВИБУХПРОМ»

3.1. Формування концепції стратегічного управління капіталом підприємства

У зв'язку з ускладненням причинно-наслідкових зв'язків між макро- та мікроекономічними системами, погіршенням фінансового стану промислових підприємств України, орієнтацією більшості менеджерів на отримання максимального прибутку в короткостроковій перспективі внаслідок невизначеності середовища вимагають переосмислення не тільки ролі прибутковості капіталу, а й формуванню нової системи прогнозування і планування розвитку територіальних комплексів, галузей, підприємств. Ситуація, що склалася на підприємствах, потребує формування нової системи економічних відносин, яка повинна забезпечувати стійкий розвиток усіх її суб'єктів та має бути направлена на збереження та підвищення економічного потенціалу.

Під стратегічною прибутковістю капіталу слід розуміти процес управління капіталом, що забезпечує зростання та сталий розвиток підприємства. Концепція стратегічного управління капіталом підприємства має ґрунтуватися на інтеграційному підході та системній цілісності, має бути забезпечена на інтелектуальному, технічному й інформаційному рівнях [22].

Розробка напряму фінансової стратегії підприємства залежить від стратегічних завдань стратегії розвитку в конкретному періоді; завдяки функціям фінансів фінансовій стратегії притаманні функціональні властивості. Фінансова стратегія підприємства координує за допомогою функції фінансів інші функціональні стратегії підприємства.

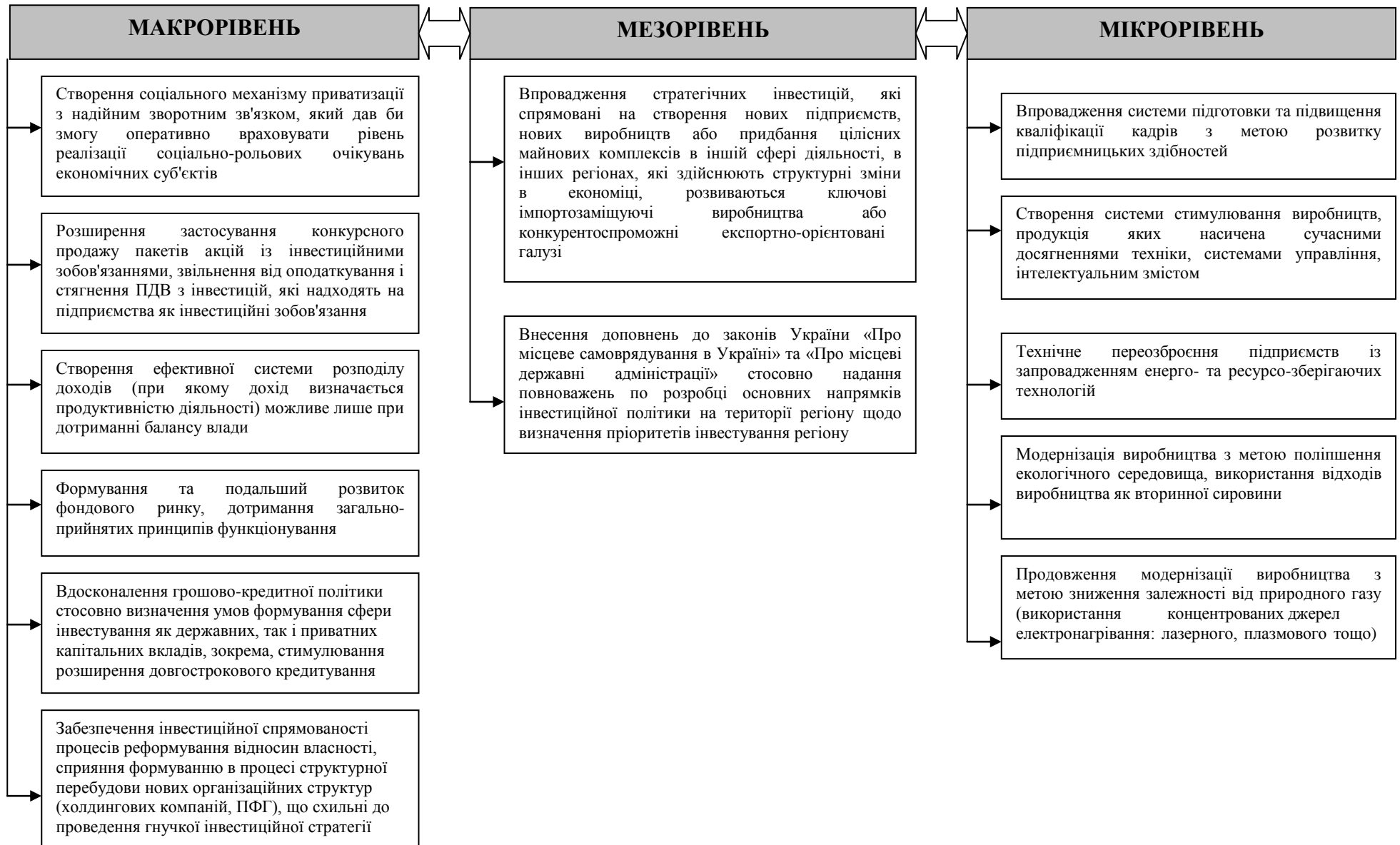

Рис. 3.1. Концепція стратегічного управління капіталом підприємства

Вона інтегрує зусилля стратегій усіх підрозділів у процес формування і реалізації стратегії розвитку підприємства, тобто є джерелом і контрольним важелем, за допомогою якого забезпечується життєдіяльність інших функціональних стратегій підприємства [11]. Розроблена фінансова стратегія підприємства забезпечує вибір найбільш ефективних напрямів фінансових цілей та координує механізм їх реалізації. Через оцінювання фінансових можливостей підприємства відбувається максимальне використання внутрішніх резервів (потенціалу) за умови активного маневрування фінансовими ресурсами.

Зміст фінансової стратегії підприємства проявляється у формуванні довгострокових цілей та виборі найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватному коригуванню напрямів формування, розміщення і використання капіталу підприємства при зміні умов фінансового середовища.

Концепція стратегічного управління капіталом та основні важелі ефективної реалізації інвестиційної діяльності мають забезпечуватися на державному, регіональному та на рівні суб'єкта господарювання (рис.3.1) [23].

Методологічними принципами концепції стратегічного управління капіталом підприємства мають бути:

- 1) інтегрованість та взаємозв'язок із загальною системою управління промисловим підприємством;
- 2) комплексний підхід до формування стратегічних управлінських рішень;
- 3) динамічність та варіативність управління;
- 4) прийняття управлінських рішень орієнтовано на досягнення стратегічних цілей розвитку.

Таким чином, для збільшення економічного потенціалу пріоритетними напрямками стратегічного розміщення капіталу мають бути: технічне переозброєння з запровадженням енерго- та ресурсозберігаючих технологій; модернізації виробництва з метою поліпшення екологічного середовища та використання відходів виробництва як вторинної сировини; здійснення

стратегічних інвестицій, які спрямовані на впровадження досягнень науково-технічного прогресу, підвищення ступеня конкурентоспроможності продукції, зниження господарських ризиків, що призведуть до структурних змін в економіці, розвитку ключових імпортозаміщуючих виробництв або конкурентоспроможні експортноорієнтовані галузі.

При чому ключовими важелями активізації інвестиційної діяльності мають бути: створення системи стимулювання всіх виробництв, продукція яких насичена сучасними досягненнями техніки, системами управління, інтелектуальним змістом; впровадження системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів з метою розвитку підприємницьких здібностей; створення ефективної системи розподілу доходів внаслідок дотримання балансу влади та регулювання неефективної поведінки суб'єкта на законодавчому рівні; формування та подальший розвиток фондового ринку з дотриманням загальноприйнятних принципів функціонування. Тобто, принципове піднесення якості економічного потенціалу підприємств можливе лише за умови узгодження та інтеграції всіх її елементів на новому рівні.

Комбінація впливу окремих узагальнюючих показників ефективності дає можливість диференціювати прийнятні стратегічні напрями фінансового розвитку підприємства з урахуванням його стратегічної позиції.

З огляду проблеми, які негативно впливають на ефективність процесу управління капіталом підприємства доцільним вбачається [11]:

- підвищення якості та конкурентоспроможності виробництва внаслідок технічного переозброєння та модернізації обладнання;
- програмування нових виробництв;
- стратегічно орієнтована система менеджменту на підприємстві;
- використання існуючих та впровадження нових наукових підходів до обґрунтування та прийняття рішень з формування, використання та розміщення капіталу підприємства;
- удосконалення підприємством політики формування та використання капіталу;

- оптимізація навантаження адміністративних витрат;
- раціоналізація обсягів збутових витрат для покращення загальної ефективності маркетингової політики підприємства;
- підвищення ефективності використання вкладеного у активи підприємства капіталу, інвестованого капіталу та власного капіталу у тих видах діяльності, які не відносяться до основної операційної;
- забезпечення збалансованості у функціонуванні всіх ланок діяльності підприємства;
- активізація залучення іноземного інвестування для розвитку діяльності підприємства;
- необхідність підготовки та залучення молодих кваліфікованих кадрів для роботи на підприємстві;
- налагодження ефективної співпраці між підприємствами різних областей України та встановлення тісних зв'язків вітчизняних та іноземних підприємств.

3.2. Рекомендації з удосконалення управління ефективністю формування активів та пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»

Проведений в попередньому розділі аналіз виявив, що на досліджуваному підприємстві виникли певні проблеми ефективного формування та використання активів та пасивів, що потребують відповідного вирішення. До основних проблем у діяльності базового підприємства слід віднести:

- значні розміри дебіторської заборгованості в основному товарного характеру та незадовільні умови комерційного кредитування;
- щорічне зниження оборотності активів підприємства, і як наслідок, зниження рівня ділової активності;
- неефективність використання грошових коштів;
- значна питома вага собівартості виконуваних робіт, а у її структурі –

матеріальних витрат;

- зростання адміністративних витрат;
- зростання та значні обсяги запасів підприємства;
- при плануванні структури капіталу майже не враховується правило

фінансового важеля.

З метою покращення ситуація на базовому підприємстві можна запропонувати комплекс наступних заходів:

- 1) для покращення ділової активності – реалізувати неліквіди;
- 2) зниження собівартості продукції, робіт, послуг шляхом зниження матеріальних витрат;
- 3) зменшення дебіторської заборгованості шляхом проведення операцій факторингу;
- 4) збільшення чистого прибутку внаслідок зменшення інших операційних витрат, адміністративних витрат, собівартості та зростання інших операційних доходів;
- 5) підвищення ефективності використання грошових коштів шляхом їх інвестування у різні об'єкти.

Розглянемо кожний запропонований захід більше детально.

На підприємстві за підсумками 2023 року не використовувалися у виробництві наступні основні засоби:

- тепловоз ТГМ – 23В – 48 (балансова вартість 300 тис. грн.; ринкова вартість 689 тис. грн.);
- дрезина вантажна ДГКУ (балансова вартість 280 тис. грн.; ринкова вартість 440 тис. грн.);
- станок токарний СО – 500 (балансова вартість 20 тис. грн.; ринкова вартість 35 тис. грн.);
- автовантажник ДВ1792.33.20 (балансова вартість 35 тис. грн.; ринкова вартість 40 тис. грн.).

Розрахуємо суму змін в Балансі та Звіті про фінансові результати підприємства з урахуванням реалізації зазначених основних засобів (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Розрахунок змін в балансових показниках та фінансових результатах при реалізації основних засобів, тис. грн.

Стаття	Розрахунок	Зміни	Сума
Необоротні активи	99567-300-280-20-35	-635	98922
Грошові кошти	87330+635	+635	87965
Інші операційні доходи	4251+389+160+15+5	+569	4820
Інші операційні витрати	15321-569	-569	14752

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Побудуємо прогнозний звіт про фінансові результати підприємства з урахуванням зазначених змін (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Прогнозування фінансових результатів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» в результаті реалізації першого етапу пропонованих перетворень, тис. грн.

Показники	Факт	Прогноз	Відхилення
Чистий дохід від реалізації продукції	435190	435190	0
Собівартість реалізованої продукції	364598	364598	0
Валовий прибуток (збиток)	70592	70592	0
Інші операційні доходи	4251	4820	569
Адміністративні витрати	30698	30698	0
Інші операційні витрати	15321	14752	-569
Фінансовий результат від операційної діяльності	28824	29962	1138
Інші фінансові доходи	7720	7720	0
Інші доходи	98	98	0
Фінансові витрати	2812	2812	0
Інші витрати	60	60	0
Фінансовий результат від звичайної діяльності	33770	34908	1138
Витрати з податку на прибуток	6005	6283	278
Чистий фінансовий результат (прибуток)	27765	28625	860

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Отже, зменшення підприємства в частині необоротних активів збільшило чистий прибуток ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» на 860 тис. грн. Отриманий прибуток доцільно реінвестувати у підприємство (за виключенням суми дивідендів 30% ($0,3 \cdot 28625$ тис. = 8587,5 тис. грн.). Отримані грошові кошти у розмірі 20037 тис. грн. пропонуємо розподілити таким чином:

- повністю погасити кредиторську заборгованість за розрахунками (5681 тис. грн.) та інші поточні зобов'язання (2 тис. грн.);
- 4000 тис. грн. спрямувати на часткове погашення товарної кредиторської заборгованості;
- решту (10354 тис. грн.) розподілити у пропорції 50/50 між грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями (по 5177 тис. грн. на статтю).

У пасиві балансу окрім зазначених змін відбудеться збільшення власного капіталу в частині нерозподіленого прибутку (на 20037 тис. грн.).

Прогнозний баланс буде мати вигляд (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Прогнозний баланс ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» після першого етапу пропонуванних перетворень, тис. грн.

Актив	Факт	Прогноз
Необоротні активи	99567	98952
Виробничі запаси	19074	19074
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	53623	53623
Дебіторська заборгованість за розрахунками	26376	26376
Інша поточна дебіторська заборгованість	498	498
Поточні фінансові інвестиції	0	5177
Гроші та їх еквіваленти	87330	93122
Баланс	286659	297013
Пасив	Факт	Прогноз
Власний капітал	243039	263076
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	26988	26988
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6293	2293
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	5681	0
Інші поточні зобов'язання	2	0
Баланс	286659	297013

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Таким чином, реалізація необоротних активів підприємства збільшила валюту балансу на 10354 тис. грн. значно зменшивши зобов'язання підприємства.

Важливою складовою оборотних активів є дебіторська заборгованість, управління якою є одним із найважливіших і одночасно складніших процесів на підприємстві. Сьогодні більшість підприємств України ухвалює рішення про утворення і погашення дебіторської заборгованості на інтуїтивній основі. Підприємства не мають потрібної стратегії, не вміють достатньо раціонально управляти власною дебіторською заборгованістю. А це може призвести до прямих фінансових втрат, до втрати частини прибутку. Адже надання покупцеві відстрочки платежу – це, по суті, надання йому товарного (комерційного) кредиту, який не є безкоштовним для підприємства. Упущену вигоду або збиток від надання такого кредиту можна оцінити як мінімум у розмірі банківського відсотка, який міг би належати підприємству у разі негайного розрахунку і вкладення коштів на банківський депозит.

Дуже важливим є правильне поетапне здійснення кредитної політики. Політика управління дебіторською заборгованістю, перш за все, має націлюватися на розширення обсягів реалізації продажів, оптимізацію її розміру і своєчасне її погашення. Підприємство має вміти правильно моделювати свою кредитну політику. Метою побудови кредитної політики є виявлення чинників, що впливають на ухвалення рішень за наданням кредиту (тобто надання можливості відстрочки оплати) і визначення оптимальних умов надання кредиту (термін знижки за прискорену оплату, термін дії знижки).

Основною функцією, на якій базується процес управління дебіторською заборгованістю, є жорсткий контроль за фінансовими потоками підприємства.

Зміст та основна мета управління дебіторською заборгованістю – максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості. Досягнення цієї мети здійснюється за допомогою правильно та логічно побудованої моделі управління дебіторської заборгованості, яка являє собою послідовність дій, що

організуються та реалізуються підприємством з метою мінімізації інвестицій в дебіторську заборгованість.

Управління інкасацією дебіторської заборгованості передбачає розробку ряду заходів з погашення дебіторської заборгованості, визначені терміни сплати якої прострочені.

При здійсненні рефінансування дебіторської заборгованості шляхом проведення операцій факторингу доцільно розглянути, що собою являє дана операція. Факторинг являє собою фінансову операцію, за якої підприємство-продавець передає право отримання грошей за платіжними документами за відвантажену продукцію комерційному банку. За здійснення такої операції банк стягує з підприємства-продавця певну комісійну плату, яка встановлюється у відсотках до суми платежу. Ставки комісійної плати диференціюються з урахуванням рівня платоспроможності покупця і передбачених строків сплати платіжних документів. Крім того, банк у термін до трьох днів здійснює кредитування підприємства-покупця у формі попередньої сплати боргових зобов'язань щодо платіжних документів. Зауважимо, що в момент оформлення договору факторингу банк оплачує підприємству-продавцю не більше 80 % загальної суми боргу, а остаточні розрахунки здійснюються тільки після повного надходження коштів від платника.

Факторингова операція дає змогу підприємству-продавцю рефінансувати переважну частину дебіторської заборгованості, щодо наданого покупцеві кредиту в короткі строки, скоротивши тим самим період фінансового й операційного циклів. До недоліків факторингової операції слід віднести лише додаткові витрати продавця, пов'язані з продажем продукції, а також втрати прямих зв'язків продавця продукції з покупцем у процесі здійснення платежів.

Припустимо, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» передав право банку на стягнення дебіторської заборгованості на суму 12000 тис. грн. Розмір комісійної винагороди становить 2% від суми боргу. Банк надає кредит підприємству у формі попередньої оплати у розмірі 80% під 20% річних.

За відповідними розрахунками проведеними вище рентабельність активів

становила 9,9%. Середній рівень відсоткової ставки на ринку кредитних ресурсів – 20%.

Проведемо розрахунки доцільності рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою факторингу.

1) Визначимо комісійну плату за надання кредиту:

$$12000 * 0,02 = 240 \text{ тис.грн.}$$

2) Відсотки за кредит:

$$12000 * \frac{0,8 * 0,2}{12} = 160 \text{ тис.грн.}$$

3) Загальна сума витрат на рефінансування:

$$240 + 160 = 400 \text{ тис.грн.}$$

4) Ціна рефінансування дебіторської заборгованості у %:

$$\frac{400}{12000 * 0,8} * 100 = 4,2\%$$

Отже, витрати на рефінансування дебіторської заборгованості за допомогою факторингу повністю покриваються за рахунок прибутку, оскільки відсотки витрат за факторинговими операціями менші рівня рентабельності активів (4,2 % < 9,9 %). Крім того, проценти витрат, пов'язаних з факторинговими операціями, менші процентів за кредит (4,2% < 20 %).

Отже, враховуючи понесені підприємством додаткові витрати, ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» отримає від банку 11600 тис. грн. (12000 тис. – 400 тис.).

Поглянемо, як вплинуло впровадження запропонованого заходу з рефінансування дебіторської заборгованості на баланс підприємства (табл.3.4).

Як бачимо, зміни відбулися лише у структурі активів підприємства: зменшилася дебіторська заборгованість товарного характеру на 11600 тис.грн. та збільшилися на зазначену суму поточні фінансові інвестиції. Валюта балансу залишилася без змін.

Негативний вплив на діяльність ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» мала постійно зростаюча собівартість продукції. Так, за 2018-2020 роки вона збільшилася на 56819 тис. грн. або на 20%.

Прогнозний баланс ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» після другого етапу пропозованих перетворень, тис. грн.

Актив	Факт	Прогноз
Необоротні активи	99567	98952
Виробничі запаси	19074	19074
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	53623	42023
Дебіторська заборгованість за розрахунками	26376	26376
Інша поточна дебіторська заборгованість	498	498
Поточні фінансові інвестиції	0	16777
Гроші та їх еквіваленти	87330	93122
Баланс	286659	297013
Пасив	Факт	Прогноз
Власний капітал	243039	263076
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	26988	26988
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6293	2293
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	5681	0
Інші поточні зобов'язання	2	0
Баланс	286659	297013

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Вагомий вплив на зменшення собівартості продукції здійснює застосування в діяльності підприємства прогресивних форм матеріально технічного забезпечення. На нашу думку, однією з таких форм, що доцільно впровадити на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром», з огляду на ситуацію, яка склалася, є застосування технології «точно в термін» (ЛТ – just in time). Основоположними принципами концепції ЛТ є планомірне усунення всіх втрат підприємства, організація, роботи за принципом «точно-вчасно», постійне поліпшення продуктивності. Для мінімізації запасів на всіх стадіях виробництва продукції концепцією ЛТ застосовуються різні технології, суть яких полягає у визначенні певного ритму виробництва, який синхронізує вхідні і вихідні потоки на різних етапах виробництва продукції і запобігає появі запасів на будь-якому з етапів.

Наприклад, можна використати сигнальну систему Канбан (KANBAN), сутність якої полягає в подачі сигналу з подальшого етапу виробництва на попередній про те, що йому необхідний певний обсяг матеріалів, деталей або вузлів.

Таким чином, будується оптимальна система, при якій запаси не утворюються, оскільки подальші стадії використовують продукцію, матеріали попередні. При цьому відбувається оптимізація роботи (звільнення від втрат) всіх стадій виробництва продукції - від закупівлі матеріалів до відвантаження готової продукції замовникові, скорочується тривалість виробничого і операційного циклів.

За підрахунками, впровадження системи JIT призведе до скорочення собівартості продукції на 3%, тобто на 10938 тис. грн. і буде становити 353660 тис. грн. Крім того, застосування зазначеної технології дозволить скоротити розмір запасів підприємства на 10%, тобто на 1926,4 тис. грн.

Поглянемо, як вплине зменшення собівартості за рахунок реалізації пропонованих заходів на чистий прибуток підприємства (табл.3.5).

Як бачимо, з урахуванням діючої системи оподаткування (ставка податку на прибуток - 18%) чистий прибуток підприємства збільшився на 9829 тис. грн. або на 35,4%.

Згідно чинного законодавства частину отриманого прибутку (30%, тобто в даному випадку 11278 тис. грн.) необхідно спрямувати на виплату дивідендів.

Пропонуємо 70% прибутку, що залишився (тобто 26316 тис. грн.), реінвестувати у підприємство. Крім того, реінвестований прибуток доцільно розподілити в наступних частках:

- 50%, тобто 13158 тис. грн. на збільшення необоротних активів. В частині необоротних активів пропонується на визначену суму провести модернізацію основних видів машин та обладнання, що використовуються в основному виробничому процесі;

- 50% (13158 тис. грн.) спрямувати збільшення оборотного капіталу. При цьому кошти, інвестовані в оборотний капітал, також розподілимо в

**Прогнозування фінансових результатів діяльності
ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» в результаті пропонуваніх перетворень,
тис. грн.**

Показники	Факт	Прогноз	Відхилення
Чистий дохід від реалізації продукції	435190	435190	0
Собівартість реалізованої продукції	364598	353660	-10938
Валовий прибуток (збиток)	70592	81530	10938
Інші операційні доходи	4251	4820	569
Адміністративні витрати	30698	30698	0
Інші операційні витрати	15321	14752	-569
Фінансовий результат від операційної діяльності	28824	40900	12076
Інші фінансові доходи	7720	7720	0
Інші доходи	98	98	0
Фінансові витрати	2812	2812	0
Інші витрати	60	60	0
Фінансовий результат від звичайної діяльності	33770	45846	12076
Витрати з податку на прибуток	6005	8252	2247
Чистий фінансовий результат (прибуток)	27765	37594	9829

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

пропорції 50/50 між грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями, тобто по 6579 тис. грн. на статтю.

За таких умов прогнозний баланс підприємства матиме наступний вигляд (табл.3.6).

Як бачимо, реалізація пропонуваніх в роботі заходів сприяла зменшенню запасів на 10%, поточних зобов'язань – на 58,2%, зростанню власного капіталу – на 19,1%, грошових коштів – на 14,2%, активів підприємства – на 12,8%.

Згідно результатів реалізації пропонуваніх заходів розрахуємо основні фінансові показники діяльності підприємства та поглянемо як це вплинуло на активи та пасиви ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» (табл.3.7).

**Прогнозний баланс ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» в результаті
пропонованих перетворень, тис. грн.**

Актив	Факт	Прогноз
Необоротні активи	99567	112110
Виробничі запаси	19074	17166,6
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	53623	42023
Дебіторська заборгованість за розрахунками	26376	26376
Інша поточна дебіторська заборгованість	498	498
Поточні фінансові інвестиції	0	23356
Гроші та їх еквіваленти	87330	99701
Баланс	286659	323329
Пасив	Факт	Прогноз
Власний капітал	243039	289392
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	26988	26988
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6293	2293
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	5681	0
Інші поточні зобов'язання	2	0
Баланс	286659	323329

Примітка. Джерело: розроблено автором за даними річної фінансової звітності підприємства

Як видно з проведених розрахунків, ситуація на підприємстві значно покращилася. На це вказують всі розраховані показники без виключення, майже всі вони виходять за межі нормативних значень, в тому числі і галузевих.

Таблиця 3.7

**Порівняння фактичних фінансових показників
ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» з прогнозними**

Показники	Факт	Прогноз	Відхилення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	5,25	17,71	12,46
Коефіцієнт незалежності	0,85	0,90	0,05
Коефіцієнт фінансового лівереджу	0,18	0,12	-0,06
ВОК, тис. грн.	143472	177282	33810
Рентабельність власного капіталу, %	12	12,99	0,99
Рентабельність активів, %	9,9	11,63	1,73
Рентабельність основних засобів, %	26,9	33,60	6,70
Термін оборотності дебіторської заборгованості товарної, днів	48	35	-13

Так, коефіцієнт рентабельності активів вказує на те, що згідно проведених змін на одиницю чистого прибутку стало припадати на 1,73 грн. більше активів, що, звісно, є позитивним моментом.

Аналогічно показник рентабельності основних засобів активів збільшився на 6,70%, що вказує на зростання ефективності використання коштів, авансованих у зазначені види необоротних активів.

Термін оборотності дебіторської заборгованості скоротився на 13 днів, що означає прискорення вивільнення грошових коштів, вкладених у дебіторську заборгованість товарного характеру, що позитивно вплинуло на умови комерційного кредитування.

Підвищився рівень фінансової незалежності підприємства за результатами пропонованих перетворень – на 0,05, тобто підприємство на 90% фінансується за рахунок власного капіталу. Цей висновок підтверджує і збільшення в динаміці ВОК – на 33810 тис. грн. Ці кошти підприємство може спрямувати на розширення власної діяльності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» збільшився на 12,46 і виходить за межі нормативу, тобто підприємство може повністю розраховуватися за власними зобов'язаннями за рахунок грошових коштів та активно здійснювати інвестиції.

Коефіцієнт фінансово лівереджу вказує на зменшення кредитного ризику підприємства за результатами пропонованих заходів, оскільки відбулося його зниження до рівня 0,12.

Таким чином, комплекс пропонованих заходів з підвищення ефективності формування та використання активів і пасивів сприяв загальному покращенню фінансового стану базового підприємства.

Висновки до розділу 3

Ефективність функціонування вітчизняних підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їх розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки значною мірою визначається рівнем стратегічного управління процесами формування, розміщення і використання капіталу на підприємствах, забезпечуючим інструментом якого виступає фінансова стратегія підприємства.

Запропонована в роботі фінансова стратегія підприємства забезпечує вибір найбільш ефективних напрямів фінансових цілей та координує механізм їх реалізації. Через оцінювання фінансових можливостей підприємства відбувається максимальне використання внутрішніх резервів (потенціалу) за умови активного маневрування фінансовими ресурсами.

Оцінка активів і пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» виявила ряд проблем фінансового характеру, які є наслідком недосконалої політики управління активами та джерелами фінансування майна підприємства. Зокрема, це значні розміри дебіторської заборгованості в основному товарного характеру та незадовільні умови комерційного кредитування; значна питома вага собівартості виконуваних робіт, а у її структурі – матеріальних витрат; зростання адміністративних витрат; зростання та значні обсяги запасів підприємства.

Практична реалізація запропонованих в роботі заходів вказала на покращення ситуації на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» з формування та використання активів і пасивів за рахунок:

- зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 11600 тис. грн. або на 21,6% в результаті використання факторингу;
- зменшення запасів підприємства на 10% або на 1907,4 тис. грн. за рахунок впровадження на підприємстві концепції JIT;
- зменшення собівартості реалізованої продукції на 10938 тис. грн. або на 3% в результаті реалізації на підприємстві прогресивних форм матеріально

технічного забезпечення;

- зростання чистого прибутку на 9829 тис. грн. або на 35,4% в результаті реалізації комплексу заходів зі зменшення собівартості продукції підприємства, інших операційних витрат та зростання інших операційних доходів;

- збільшення обсягу грошових коштів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» на 12371 тис. грн. або на 14,2% та поточних фінансових інвестицій на 23356 тис. грн. в результаті зменшення дебіторської заборгованості, запасів та реінвестування частини отриманого прибутку у підприємство;

- збільшення власного капіталу підприємства на 46353 тис. грн. або на 19,1% в частині нерозподіленого прибутку;

- зростання необоротних активів підприємства на 12543 тис. грн. за рахунок спрямування частини грошових коштів на купівлю нового та модернізацію існуючого обладнання;

- повне погашення поточних зобов'язань за розрахунками та інших поточних зобов'язань, зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 63,6% в результаті спрямування вивільнених коштів від зменшення дебіторської заборгованості, реалізації запасів та реінвестування частини отриманого прибутку у підприємство.

Виходячи з розрахунків можна зробити висновки відносно істотних змін у фінансових показниках. Розраховані коефіцієнти значно зросли і не лише сягають нормативних значень, але деякі з них виходять за межі нормативних значень, що вказує на абсолютну платоспроможність, фінансову стійкість та здатність ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» розраховуватися за зобов'язаннями за рахунок власних коштів. Показники рентабельності вказують на підвищення ефективності використання коштів, авансованих в активи базового підприємства.

Запропоновані заходи дозволять керівництву підприємства скоригувати політику управління активами і пасивами в напрямку реалізації ефективної фінансової стратегії та розробити напрямки здійснення ефективних капіталовкладень.

ВИСНОВКИ

Аналіз та оцінка діяльності будь-якого об'єкту ринкової економіки є проміжною ланкою між його обліком та фінансовим управлінням. Фінансове управління здійснюється через управління ресурсами підприємства, яке представлено пасивами та факторами виробництва, якими є активи.

В результаті проведеного дослідження сутності активів і пасивів встановлено, що на сьогодні не існує чіткого визначення даних понять та їх складових. В результаті чого виникає необхідність систематизації поглядів щодо тлумачення даного поняття і розробки нового підходу, що включав би всі характеристики. Таким чином, під активами пропонуємо розуміти сукупність майнових цінностей, які використовуються підприємством для здійснення економічних вигід у майбутньому, характеризується впливом на їх використання факторів часу, ризику та ліквідності, відображають інвестиційні рішення на підприємстві та певні відносини власності щодо їх.

Під пасивами слід розуміти капітал засновників, що в процесі діяльності підприємства змінюється в залежності від зобов'язань, які характеризують відносини з державою, працівниками та іншими суб'єктами господарювання.

Аналіз активів та пасивів являє собою процес дослідження результативних показників їх формування та використання на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення ефективності їх функціонування. Залежно від використовуваних методів розрізняють такі методи фінансового аналізу активів та джерел їх формування: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, інтегральний фінансовий аналіз та аналіз фінансових коефіцієнтів.

На основі проведеного дослідження виявлено, що аналіз стану активів та пасивів є невід'ємною складовою проведення аналізу фінансового стану підприємства, що дозволяє оцінити фінансову стійкість, ліквідність та ділову активність. Основний проблемний аспект управління активами та пасивами підприємства полягає у виборі адекватних методів та аналітичних процедур, що

дозволяють виявляти, оцінювати, формувати необхідні підприємству стратегічні активи та пасиви і забезпечувати безпосередньо ефективну політику управління ними.

Досліджуване підприємство ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» спеціалізується на наданні послуг промислового характеру з дроблення гірничої маси на відкритих гірничих виробках вибуховим способом і здійснює спеціальні підривні роботи з руйнування будинків і споруд, металоконструкцій, що підлягають демонтажу, зміцнення ґрунтів і матеріалів, проведення підривних робіт при проходці каналів, виробництва контурного підривання.

Аналіз діяльності ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» свідчить про наступне: виробнича структура комбінату є технологічною, тому що основні цехи спеціалізуються на виконанні основної частини технологічного процесу, тобто діють за принципом технологічної однорідності. Управління підприємством здійснюється з максимальним врахуванням особливостей його роботи.

Проведений в роботі аналіз показав на зростання за досліджуваний період капіталу підприємства на 85613 тис. грн. або на 42,6%. Така ситуація є свідченням зростання економічного потенціалу підприємства. Зростання активів у періоді, що досліджується, зумовлене зростанням як в абсолютному вимірі, так і у відносному оборотних активів підприємства. Так, за 2021-2023 роки оборотні активи зросли на 94240 тис. грн. або на 101,5%, що обумовило зростання питомої ваги даного розділу активів на 19,2% п. Слід зазначити, що позитивну динаміку оборотних активів зумовило збільшення запасів (на 7192 тис. грн. або на 59,6%), дебіторської заборгованості товарного характеру (на 20936 тис. грн.) та грошових коштів (на 71243 тис. грн. або на 442,9%).

Структура активів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» зазнавала постійних змін протягом 2021-2023 років. Так, на початку 2021 року підприємство мало структуру активів типову для підприємств гірничодобувної галузі, а саме: переважну частку у структурі активів за вказаний період займали необоротні активи – 53,9%.

За період дослідження необоротні активи підприємства зменшилися на 8897 тис. грн. або на 8,2%. На таку динаміку вплинуло зменшення основних засобів, нематеріальних активів та незавершених капітальних інвестицій.

На позитивну динаміку пасивів підприємства вплинуло зростання власного капіталу та довгострокових зобов'язань та забезпечень. Так, власний капітал підприємства збільшився за 2021-2023 роки на 89028 тис. грн. або на 57,8%. У складі власного капіталу таке зростання у періоді, що досліджується, було зумовлено збільшенням нерозподіленого прибутку. Дана група пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» займала найбільшу частку у їх складі на протязі періоду дослідження.

У складі власного капіталу найбільшу частку на протязі всього періоду дослідження (окрім початку 2021 року) займав нерозподілений прибуток, частка якого коливалася в межах 27,2% - 55,7% пп. Тобто спостерігається зростання питомої ваги зазначеної статті на 28,5% п.

Поточні зобов'язання та забезпечення ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2021-2023 роки зменшилися на 8873 тис. грн. або на 34,8%. В цілому таку тенденцію слід розцінювати як позитивну, оскільки зменшення заборгованості підприємства підвищує рівень фінансової незалежності.

Оцінка показників оборотності підприємства показала на погіршення ситуації на підприємстві, оскільки більшість показників ділової активності продемонстрували тенденцію до уповільнення оборотності. Крім того, підприємство знаходиться у не вигідному становищі щодо умов комерційного кредитування, оскільки кошти від дебіторів надходять пізніше, ніж йому необхідно сплачувати власні борги.

Результати аналізу ліквідності базового підприємства показали на те, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» було абсолютно ліквідним у 2021-2023 роках. Проте значне перевищення нормативів ліквідності вказує на неефективність використання грошових коштів підприємством.

Позитивним є стан та динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за результатами 2021 – 2023 років. Зокрема

коефіцієнт автономії збільшився на 0,08 та вказує, що підприємство на 85% фінансується за рахунок власного капіталу.

Результати аналізу показали, що ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» має позитивну тенденцію використання основних засобів, а з початку 2023 року їх рівень свідчить про придатність більшої їх частини до здійснення виробництва. Проте спостерігається незадовільний стан ефективності використання основних засобів на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» у 2021-2023 роках. Зокрема, це стосується показників оновлення та вибуття, які майже весь досліджуваний період знаходилися на позначці «0».

Через зростання за 2021-2023 роки чистого прибутку підприємства відбулося зростання майже усіх показників рентабельності.

Проте результати оцінки активів та пасивів показали наявність на підприємстві порушення плановості в управлінні активами та джерелами фінансування. Крім того, ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» неефективно використовує грошові кошти, є порушеною структура капіталу. Тому доцільно переглянути та внести певні корективи в політику управління активами і пасивами ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром».

Ефективність функціонування вітчизняних підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їх розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки значною мірою визначається рівнем стратегічного управління процесами формування, розміщення і використання капіталу на підприємствах, забезпечуючим інструментом якого виступає фінансова стратегія підприємства.

Запропонована в роботі фінансова стратегія підприємства забезпечує вибір найбільш ефективних напрямів фінансових цілей та координує механізм їх реалізації. Через оцінювання фінансових можливостей підприємства відбувається максимальне використання внутрішніх резервів (потенціалу) за умови активного маневрування фінансовими ресурсами.

Оцінка активів і пасивів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» виявила ряд проблем фінансового характеру, які є наслідком недосконалої політики

управління активами та джерелами фінансування майна підприємства. Зокрема, це значні розміри дебіторської заборгованості в основному товарного характеру та незадовільні умови комерційного кредитування; значна питома вага собівартості виконуваних робіт, а у її структурі – матеріальних витрат; зростання адміністративних витрат; зростання та значні обсяги запасів підприємства.

Практична реалізація запропонованих в роботі заходів вказала на покращення ситуації на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» з формування та використання активів і пасивів за рахунок:

- зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 11600 тис. грн. або на 21,6% в результаті використання факторингу;
- зменшення запасів підприємства на 10% або на 1907,4 тис. грн. за рахунок впровадження на підприємстві концепції JIT;
- зменшення собівартості реалізованої продукції на 10938 тис. грн. або на 3% в результаті реалізації на підприємстві прогресивних форм матеріально технічного забезпечення;
- зростання чистого прибутку на 9829 тис. грн. або на 35,4% в результаті реалізації комплексу заходів зі зменшення собівартості продукції підприємства, інших операційних витрат та зростання інших операційних доходів;
- збільшення обсягу грошових коштів ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» на 12371 тис. грн. або на 14,2% та поточних фінансових інвестицій на 23356 тис. грн. в результаті зменшення дебіторської заборгованості, запасів та реінвестування частини отриманого прибутку у підприємство;
- збільшення власного капіталу підприємства на 46353 тис. грн. або на 19,1% в частині нерозподіленого прибутку;
- зростання необоротних активів підприємства на 12543 тис. грн. за рахунок спрямування частини грошових коштів на купівлю нового та модернізацію існуючого обладнання;
- повне погашення поточних зобов'язань за розрахунками та інших поточних зобов'язань, зменшення кредиторської заборгованості за товари,

роботи, послуги на 63,6% в результаті спрямування вивільнених коштів від зменшення дебіторської заборгованості, реалізації запасів та реінвестування частини отриманого прибутку у підприємство.

Виходячи з розрахунків можна зробити висновки відносно істотних змін у фінансових показниках. Розраховані коефіцієнти значно зросли і не лише сягають нормативних значень, але деякі з них виходять за межі нормативних значень, що вказує на абсолютну платоспроможність, фінансову стійкість та здатність ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» розраховуватися за зобов'язаннями за рахунок власних коштів. Показники рентабельності вказують на підвищення ефективності використання коштів, авансованих в активи базового підприємства.

Запропоновані заходи дозволять керівництву підприємства скоригувати політику управління активами і пасивами в напрямку реалізації ефективної фінансової стратегії та розробити напрямки здійснення ефективних капіталовкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бердар М.М. Впровадження прогресивних методів управління фінансовими ресурсами підприємств у зовнішньоекономічній діяльності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 5. С. 31-36.
2. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2018. № 4. С. 40–44.
3. Бондаренко О. С. Управління поточними активами: теоретичні основи та практичне застосування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. №3 (66). С.51–56.
4. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. Житомир: ПП Рута, 2010. 640 с.
5. Васильчук І.П., Черкасова І. П. Методика аналізу структури капіталу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Вісник KEI КНЕУ*. 2007. №2. С.75-79.
6. Гарбар В.А., Козоріз В. А. Стратегічне позиціонування рівня ефективності управління капіталом підприємства. URL: <http://intkonf.org/kozoriz-iv-ken-garbar-va-strategichne-pozitsionuvannya-rivnya-efektivnosti-upravlinnya-kapitalom-pidpriemstva/> (дата звернення: 25.11.2022)
7. Душило А.А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Регіональна економіка*. 2016. №4. С.24-30.
8. Єйбоженко О. Система управління оборотними активами підприємства. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*, Серія: Економічні науки, №5/2013. С. 230-239.
9. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: Навч. посіб. К.: НУХТ, 2012. 335 с.
10. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч.посіб. К.:МАУП, 2011. 152с.
11. Коваленко Л.О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2005. 485 с.
12. Ковальчук Н.О. Узагальнення та систематизація наукових підходів

до визначення поняття «активи». URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2011/v3/NV-2011-V3_5.pdf (дата звернення: 15.12.2022).

13. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник К.: Знання, КОО, 2010. 378 с.

14. Крамаренко Г.О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 520 с.

15. Марченко А.А. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів. *Фінанси України*. 2012. №9. С.102-108.

16. Мирошніченко Ю.О. Стратегічна прибутковість капіталу: поняття та методичні підходи до її оцінки та прогнозування. *Наукові здобутки на шляху до удосконалення економічної системи*: збірник тез економічної наукової інтернет-конференції. Тернопіль. 2010. С. 23-28.

17. Мирошніченко Ю.О. Формування концепції стратегічного управління капіталом підприємства в процесі управління економічним потенціалом. URL: <http://me.fem.sumdu.edu.ua/docs/d003.pdf/> (дата звернення: 10.01.2023)

18. Митрофанов Г.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. К.: Київ Нац. Торг., 2012. 301 с.

19. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408 (дата звернення: 05.01.2023)

20. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». *Офіційний вісник України*. 2013. № 19. С. 97

21. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 22.12.2022).

22. Офіційний сайт ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром». URL: <http://www.kvvp.com.ua> (дата звернення: 28.12.2022)

23. Сопко В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. 3-тє видання.

К.: КНЕУ, 2010. 185 с.

24. Суторміна В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч. посібник. К.: Либідь, 2003. 247 с.

25. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2007. 554 с.

26. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: Кондор, 2015. 400 с.

27. Фінанси підприємств: підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 7-ме вид., без змін. К.: КНЕУ, 2013. 552 с.

28. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. 3-тє видання, перероб. і доп. К.: «Центр навчальної літератури», 2014. 531 с.

29. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / М.Д.Білик, О.В.Павловська, Н.М.Притуляк, Н.Ю.Невмержицька. 2-е вид., без змін. К.: КНЕУ, 2007. 592 с.

30. Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2005. 536 с.

31. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування. *Ринок цінних паперів України*. 2004. №5-6. С.39-42.

32. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. К.: Знання-Прес, 2002. 535 с.

33. Ящук Д.Л. Дослідження методології управління оборотними активами машинобудівних підприємств в умовах кризи. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_32/10ydlsof.pdf (дата звернення: 28.12.2022)

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток А

Визначення поняття «активи» в економічній літературі

Автори	Сутність активів	Характерна ознака
1	2	3
НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	активи - ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому	на перший план виходять активи підприємства не як матеріальні цінності, а їх вартісний вираз, який відображається в активі балансу та призводить до отримання певного фінансового результату
Бланк І.О.	активи – економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку	не визначає джерела формування активів
Василенко Л.П.	активи підприємства являють собою контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого у них капіталу, характерні детерміновані вартістю, продуктивністю та здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з факторами часу, ризику та ліквідності	науковець не наводить обґрунтування щодо права власності підприємства на активи, а також не визначає за рахунок яких джерел повинні бути сформовані активи
Вечканов Г.С., Новіков В.А.	активи - облікова категорія, що включає до свого складу вартість власного майна ринкового суб'єкта та кошти для сплати заборгованості	науковці розглядають лише бухгалтерський підхід до визначення сутності активів підприємства
Грязнова А.Г.	активи - будь-яке майно, що має вартість і належить фізичній або юридичній особі	не приділяє увагу джерелам формування активів та не наведено основної мети використання активів
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л.	активи – економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються в господарській діяльності і належить підприємству на правах власності, чи у формі претензій (вимог) за зобов'язаннями інших осіб	не визначають джерела формування активів
Кох Р.	активи підприємства – все, що є його власністю та відображено в балансовому звіті	не визначає джерела формування активів та не наведено мети використання активів
Поддєрьогін А.М.	активи – ресурси, які перебувають у розпорядженні підприємства і використання яких веде до збільшення економічних вигід у майбутньому	не вказуються конкретні джерела, за рахунок яких повинні бути сформовані ті чи інші активи, а також не обґрунтовано право власності підприємства на активи
Савчук В.П.	активи підприємства – це його	не акцентується увага на джерелах, за

	ресурси, які повинні принести вигод у майбутньому	рахунок яких повинні бути сформовані активи
--	---	---

Продовження додатку А

1	2	3
Стоянова Є.С.	активи підприємства відображають інвестиційні рішення, прийняті компанією за період її діяльності	автор наголошує в основному на тому, що активи підприємств – це є здійснені інвестиції, не акцентуючи увагу на конкретних складових активів, прав власності на них або джерел їх формування
Суторміна В.М., Федосов В.М.	активи – це економічні ресурси компанії, котрі мають принести дохід у результаті очікуваних операцій	вчені обґрунтовують категорію «активи» з обмеженого спектру дослідження, а саме зі сторони прибутковості діяльності підприємств
Джей К. Шим, Джоел Г. Сігел	активи – все те, чим володіють, наприклад земля і машини	сутність терміну «активи» є досить абстрактним, оскільки відсутнє обґрунтування цілей формування, видів, вартісної оцінки активів підприємства
Шелудько В.М.	активи підприємства – це майно в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку	не наведено основної мети використання активів, а саме збільшення економічних вигод у майбутньому

Означення поняття «пасив» в сучасній економічній літературі

Автор	Визначення
Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуел,	«...зобов'язання, що припускають потенційне зменшення доходів, яке виходить із отриманих активів або послуг від інших юридичних осіб, які прийняті даними юридичними особами в результаті раніше проведених операцій, здійснених в минулому»
Сопко В.В.	«...сума власних і позичених коштів для господарювання, що виражає виробничі (господарські) відносини»
Кужельний М.В., Линник В.Г.	«...це система показників, які відображають джерела утворення й цільове призначення засобів господарства, також згрупованих у якісно однорідні групи»
Бутинець Ф.Ф.	«...перелік джерел фінансування активів. Терміном «пасив» позначаються два поняття: борги кредиторам та вся сума внесених в підприємство капіталів, як власних, так і залучених»
Бакаєва А.С.	«...сукупність зобов'язань, які виникають у результаті заборгованості організації в наслідок її господарської діяльності, розрахунки по якій призводять до витрачання коштів»
Благодатін А.А., Пантелеєв В.П.	«...1) частина бухгалтерського балансу, як правило права, що характеризує джерело утворення та цільове призначення коштів; заборгованість фірми або окремої особи; 2) сукупність боргів і зобов'язань підприємства (на противагу активам); 3) перевищення витрат над надходженням»
Борисов А.Б.	«...всі офіційні вимоги по відношенню до економічного суб'єкта»
Уолл І.Н.	«...в термінах балансового звіту пасиви представляють собою джерела фінансування. Це ті засоби, за рахунок яких придбаються активи компанії»
Терещенко О.О.	«...під пасивами підприємства розуміють його капітал, який трактується як абстрактна вартість»
Бланк І.О.	«...характеризують загальну вартість коштів в грошовій, матеріальній та нематеріальних формах, інвестованих у формування активів підприємства»
Митрофанов Г.В.	«...кошти підприємства, які трансформуються безпосередньо і з мінімальним часовим лагом у будь-який вид ресурсів».
Коробов М.Я.	«...власні та позикові грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, що використовується у статутних цілях підприємства»

Порівняльна таблиця методик аналізу активів підприємства

Автори методик Показники	Подерьогін А.М.	Шеремет О.О.	Митрофанов Г.В.	Лахтіонова Л.А.	Ізмайлова К.В.
Аналіз стану активів підприємства					
Показники стану основних засобів					
Коефіцієнт зносу	+		+		+
Коефіцієнт придатності	+	+		+	
Коефіцієнт оновлення	+	+			+
Коефіцієнт вибуття	+	+	+	+	
Коефіцієнт приросту	+		+		+
Частка активної частини основних засобів	+	+			
Індекс постійного активу	+	+			
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	+	+	+		
Коефіцієнт накопичення зносу	+	+			
Коефіцієнт реальної вартості майна	+	+	+	+	
Показники стану оборотних активів					
Забезпеченість матеріальних запасів власними оборотними коштами		+		+	
Коефіцієнт маневреності власних коштів		+	+	+	+
Кількість оборотів		+			
Коефіцієнт закріплення оборотних коштів		+			
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	+	+	+	+	+
Коефіцієнт швидкої ліквідності	+	+	+	+	+
Коефіцієнт загальної ліквідності	+	+	+	+	+
Аналіз ефективності використання активів підприємства					
Показники ефективності використання основних засобів					
Фондовіддача		+	+		
Фондомісткість		+			
Показники ефективності використання оборотних активів					
Оборотність поточних активів		+	+		+
Оборотність виробничих запасів		+	+		+
Оборотність коштів у розрахунках		+	+		+
Оборотність дебіторської заборгованості		+	+	+	+
Оборотність кредиторської заборгованості		+	+	+	+
Оборотність фіксованих активів		+		+	+
Загальна оборотність активів		+		+	+
Рентабельність активів			+		+
Рентабельність виробничого потенціалу			+		+
Рентабельність оборотних активів			+		+

Розрахунок показників фінансової стійкості підприємства

Коефіцієнти	Розрахунок	Нормативне значення
Автономії	$K_a = \frac{BK}{B}$	$\geq 0,5$
Співвідношення позикових і власних коштів	$K_{П/В} = \frac{ПК}{BK}$	≤ 1
Забезпеченості власними коштами	$K_{ЗВК} = \frac{BK + K^m - F}{Z}$	$\geq 0,6 - 0,8$
Фінансового лівереджу	$K_{ФЛ} = \frac{ДЗ}{BK}$	–
Загальної заборгованості	$K_{ЗЗ} = \frac{ПК}{B}$	–
Довгострокового залучення позикового капіталу	$K_{ДЗ} = \frac{ДЗ}{BK + ДЗ}$	–
Структури позикового капіталу	$K_{СПК} = \frac{ДЗ}{ПК}$	–
Структури довгострокових вкладень	$K_{СДЗ} = \frac{ДЗ}{НА}$	–
Маневреності власного капіталу	$K_{МВК} = \frac{ВОК}{BK}$	0,5

де ВК – джерела власних коштів;

В – загальний підсумок балансу;

K^T – довгострокові кредити і позикові кошти;

F – основні засоби і вкладення;

Z – грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, розрахунки (дебіторська заборгованість) та інші активи;

НА – необоротні активи;

ДЗ – довгострокові зобов'язання;

ПК – позикові кошти;

ВОК – власні оборотні кошти.

ЗГОДА

здобувачки освіти Державного університету економіки і технологій про перевірку кваліфікаційної роботи на прояви академічного плагіату та розміщення в Репозитарії ДУЕТ

Я, **Іванова Олена Володимирівна**, підтримую політику Державного університету економіки і технологій з академічної доброчесності і відкритого доступу. Стверджую, що кваліфікаційна магістерська робота на тему *«Управління ефективністю формування активів і пасивів на підприємстві»* виконана самостійно та не містить академічного плагіату. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Державного університету економіки і технологій ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення норм академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Також я поінформована, що відповідно до пункту 5.8 «Положення про Репозитарій (електронну базу даних) Державного університету економіки і технологій» згадана робота буде розміщена в Електронному архіві Університету (Репозитарії ДУЕТ) та ознайомлена з умовами такого розміщення.

09.01.2025 р.